https://archive.org/details/bk1494/page/n0/mode/1up

1917-03 & 04 -Kadva Vijay (1494)

All Items on https://archive.org/details/realpatidar

Full Library on https://realpatidar.com/library

Registered No. B. 708.

॥ श्री उमादेव्याः कृपास्तु ॥

કડવા વિજય.

પુસ્તક ૧૦ મું. માર્ચ, એપ્રિલ સને ૧૯૧૭. અંક ૩-૪.

परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते
सजातो येन जातेन याति वंशः समुन्नतिम् ॥

પરિવર્તન પામતા સંસારમાં મૃત્યુ પામેલો કોણ જન્મતો નથી. તેજ ખરો જન્મે છે કે જેના જન્મથી સ્વવંશ-જ્ઞાતિ-ઉન્નતિને પામે છે.

અધિપતિ,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ,
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પ્રકાશક,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ,
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પત્રવ્યવહારનું સરનામું-પુરૂષોત્તમ લલ્લુભાઇ પરિખ.
કડવા વિજય ઑફીસ.
રાજાપટેલની પોળમાં ખારાકુવાની પોળ નં. ૧૪૪૭—અમદાવાદ.

વાર્ષિક લવાજમ ટપાલ ખર્ચ સાથે રૂ. ૧-૪-૦.

Printed by the Editor at his Satyanarayan Printing Press.
Near Civil Hospital, Panabhai's Vadi—AHMEDABAD.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n1/mode/1up

Real Patidar Library

https://www.realpatidar.com/library

This book/literature/article/material may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden.

The library does not give any warranty express or implied or make any representation that the contents will be complete or accurate or up to date. The library shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of this material.

Full terms and conditions of use: http://www.realpatidar.com

About Real Patidar books

Real Patidar's mission is to organize the information on Satpanth religion, which is a Nizari Ismaili sect of Shia branch of Islam, and to make it universally accessible and useful. Real Patidar Books helps readers discover the material on Satpanth online while helping authors and researchers in their studies. You can know more by visiting http://www.realpatidar.com

You can resize and move this box in any PDF Application like Adobe Acrobat Reader.

Use the Bookmarks facility in the PDF to directly go to the pages containing Highlights.

For Reference See Pages: 4.
For page numbers, see the page footer. Page numbers are in 'Page x of y' format

References by: RealPatidar.com - Created using: Create-D-File-Step2.pyw (v53)
Created on: 2026-05-02T15:55:39

https://archive.org/details/bk1494/page/n2/mode/1up
1917-03 & 04 -Kadva Vijay (1494)
Digitally signed by realpatidar.com
DN: cn=realpatidar.com, c=IN, o=realpatidar.com, email=mail@realpatidar.com
Reason: I have reviewed this document
Date: 2026.05.02 15:56:16 +05'30'
Real Patidar Unravel Truth

Registered No. B. 708.

realpatidar.com

॥ श्री उमादेव्याः कृपास्तु ॥

કડવા વિજય.

પુસ્તક ૧૦ મું. માર્ચ, એપ્રિલ સને ૧૯૧૭. અંક ૩-૪.

परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते
सजातो येन जातेन याति वंशः समुन्नतिम् ॥

પરિવર્તન પામતા સંસારમાં મૃત્યુ પામેલો કોણ જન્મતો નથી.
તેજ ખરો જન્મે છે કે જેના જન્મથી સ્વવંશ-જ્ઞાતિ-
ઉન્નતિને પામે છે.

અધિપતિ,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ.
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પ્રકાશક,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ.
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પત્રવ્યવહારનું સરનામું-પુરૂષોત્તમ લલ્લુભાઇ પરિખ.
કડવા વિજય ઑફીસ.
રાજાપટેલની પોળમાં ખારાકુવાની પોળ નં. ૧૪૪૭—અમદાવાદ.

વાર્ષિક લવાજમ ટપાલ ખર્ચ સાથે રૂ. ૧-૪-૦.

Printed by the Editor at his Satyanarayan Printing Press,
Near Civil Hospital, Panabhai's Vadi—AHMEDABAD.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n3/mode/1up

1917-03 & 04 -Kadva Vijay (1494)

realpatidar.com

વિષયાનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ટ.
૧. એક યોજના ...	૩૩
૨. પાદરા સમાજમાં પા. સુ. વ. એ આપેલું ભાષણ. ...	૩૫
૩. પાદરા સમાજમાં પા. ના. છ. એ આપેલું ભાષણ. ...	૩૯
૪. બાળ લગ્ન. ...	૪૧
૫. હિંદુસ્તાનનો અગ્રગણ્ય એકલો ઉદ્યમ, ખેતી અને તત્સંબંધી વિચાર. ...	૪૨
૬. તમાકુ વિષે ...	૪૭
૭. ગૌવધ અટકાવો...	૪૮
૮. પેગંબર સાહેબના ફરમાનો. ...	૫૦
૯. પશુરક્ષા.. ...	૫૩
૧૦. શ્રી ઉમિયામાતા સંસ્થાન, ઉંઝા. ...	૫૪
૧૧. માતાને નામે ઠગાઇ ...	૫૭
૧૨. કન્યા કેળવણી સાથે સંસાર સુખ...	૫૮
૧૩. ચોમાસાનો વરતારો ...	૬૦
૧૪. ભોંયસિંગના તેલનો બહોળો ઉપયોગ. ...	૬૨
૧૫. કરાંચીમાં કડવા પાટીદારમાં છુટુ લગ્ન ...	૬૩
૧૬. જાણવા જોગ ...	૬૩
૧૭. નમુનાદાર છુટાં લગ્ન ...	પૂંઠા ઉપર

ખાસ ફંડની પહોંચ.

૯૫૫) ગયા અંકમાં પહોંચ આપ્યા મુજબ.
૧૨૫) દેશાઈ ચંદુલાલ મણીલાલ, વીરમગામ.
૫૧) પા. મંગાભાઇ કીલાભાઇ, અમદાવાદ.
૨૫) દેશાઇ દેશાઈભાઈ ગગલભાઇ, વીરમગામ
૧૦) કેશવલાલ જીભાઇ „
૧૦) પરીખ લાલજીભાઇ હરીલાલ „
૫) દેશાઇ નાગરદાસ ગીરધરદાસ „
૫) પા. ઈશ્વરભાઇ મનોરભાઇ તરસાલી.
૫) પા. કેશવલાલ ગીરધરલાલ સસપુર
૫૧) વિજાપુર તાલુકે જેપુર તથા હરીપુરના સત્તાવીશના ગોળ હા. પા. પરભુદાસ રામદાસ.
૫) પા. બેચરભાઈ બાપુભાઇ પાદરા.
૨૦૧) શેઠ મનસુખરામ કહાનદાસ, અમદાવાદ.

૧૪૪૮) તા. ૩૧-૫-૧૭ સુધી કુલ્લે આવ્યા.

જમા મુકયાની વીગત.

૯૨૭) ગયા અંકમાં જણાવ્યા મુજબ.
૨૦૧) શેઠ બહેચરદાસ અમાઇદાસ હા. શેઠ દુર્ગાપ્રસાદભાઇ.
૨૮૫) કુમારશ્રી લાલસિંહજીભાઇ, વીરમગામ.

૧૪૧૩) તા. ૩૧-૫-૧૭ સુધી ભર્યાં છે તે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n4/mode/1up

realpatidar.com

કડવા વિજય.

પુસ્તક ૧૦ મું. માર્ચ, એપ્રિલ સને ૧૯૧૭. અંક ૩-૪.

એક યોજના.

ખાસ ખેડુતોના છોકરા માટેજ.

(લખનારઃ—રા. હીરાલાલ વસંતદાસ, અમદાવાદ).

આપણી જ્ઞાતિનો મોટો ભાગ ખેડુ જીવન ગુજારે છે. તેઓ ગામડામાં રહે છે. ત્યાં જમીન જાગીર ધરાવે છે અને ખેતી કરે છે. કેટલાક રૂઢીના દબાણમાં દેવાદાર થઇ જમીન જાગીર વેચી શહેરમાં આવી મજુરી-અંગ મહેનત કરી ગુજરાન કરે છે. ગામડામાં સારી સ્થીતિના થાય છે તે પણ શહેરમાં આવી ખેતી સિવાય અન્ય ઉદ્યમ કરે છે. તેમાં જેને વિદ્યા અગર લક્ષ્મી પ્રસન્ન થાય છે તેઓ શહેરી થાય છે, તેમને ખેતી તરફ કાંઈજ લક્ષ્ય રહેતું નથી, ખેતી એ ઉત્તમ ધંધો છે છતાં આપણા ખેડુતોને તે તરફ અભાવ થતો જોવામાં આવે છે. તેઓ ઇચ્છે છે કે પોતાના છોકરા શહેરમાં રહી કાંઈ નોકરી કરે તો સારૂં. નોકરી કનિષ્ટ છે છતાં તે પ્રત્યે તેમનો પ્રેમ વિશેષ જણાય છે. સારા હોદ્દાની નોકરી સારી ગણાય તે ઠીક છે, પણ તેવી સારી નોકરી મેળવવાને ઘણાજ થોડા શક્તિવાન થાય છે. ખેડુતોના છોકરાને ગામડામાં મળતી કેળવણીથી વધારે મેળવવા સારૂ શહેરમાંજ આવવું પડે છે. તે છોકરાઓ શહેરમાં ફક્ત ભણવાઅર્થે રહેવા છતાં શહેરીની ભાવના અંતરમાં પેસે છે જેથી તેમને અસંતોષ રહે છે. તેઓ ધ્યાન દઈ ભણી શકતા નથી. અધવચ રખડી પડે છે. ગામડાનું સાદુ જીવન તેને હલકું લાગે છે. તેનાં સગાં સ્નેહી ખાસ મા અને બાપ પણ-તેને ગામડીયાં એટલે હલકાં-નીચાં લાગે છે. પોતાને ઉંચા મોટા થવાની ઇચ્છા છતાં તેમ બની શકતું નથી તેથી તેની જીંદગી દુઃખમય થાય છે. આ લખનારે ખાસ અનુભવ્યું છે કે એક ગામડાનો છોકરો-પોતાના બાપની આર્થિક સ્થીતિ સારી નહીં હોવાથી-સદ્‌ગૃહસ્થોના દાનપર પોતાનું ખાવા ભણવાનું ખરચ ચલાવતો હતો, તેને પોતાનો બાપ ઘણોજ હલકો દેખાતો હતો. તેને બાપથી શરમ આવતી હતી. કારણ તેના જેવાં ઉમદાં કપડાં બાપ પહેરી શકતો નહોતો. તે છોકરાને એટલું અભિમાન આવ્યા છતાં ભણવામાં નિસ્તેજ હતો. કોઇ પરિક્ષામાં બધા વિષયમાં પાસ થતોજ નહોતો. અમારા ગામડીઆ બંધુઓના છોકરા આ પ્રમાણે ખેતી છોડતા જશે તો ખેતીની સ્થીતિ છે તેથી પણ વિશેષ નબળી થશે એ નક્કી છે.

અમારા ખેડુતોની રોજની ફરીયાદ છે કે ખેતીમાં પેદાશ નથી. વરસાદની નિષ્ફળતા તેમની ફરીઆદને ટેકો આપે છે. અન્ય દેશોની જમીનમાં સારી-ઉત્કૃષ્ટ પેદાશ છે અને અમારી હિંદુસ્થાનની જમીનમાં રસકસ નથી—પેદાશ નથી એ બનેજ કેમ? હિંદુસ્થાનમાં તો સોનું પાકે છે. પાક સારો-ઉત્કૃષ્ટ થતો હતો તેથીજ સોનું પાકે છે એમ કહેવાય છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n5/mode/1up

realpatidar.com

This edition starts with Page 34.
There are no missing pages

આપણી જમીનની પેદાશ કેમ વધારી ના શકાય? એ પ્રશ્ન વિચારવા જેવો છે. આપણા ખેડુતોને ખેતીનું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન મળતું નથી. ખેડુતો અભણ હોય છે. બીજા દેશોની ખેતી જે ઘણી સારી હોય છે તે સંબંધી તેઓ કાંઇ જાણતા નથી; તો પછી તેની નકલ તો કયાંથીજ કરી શકે? ખેડુતોના છોકરાઓને ખેતીનું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન આપવાની ખાસ જરૂર છે. ભાષા જ્ઞાન તો જરૂરનું છેજ, પણ ભાષા જ્ઞાન શીખીને ખેતીનું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન મેળવવું જોઇયે છે. સુધરેલા દેશોમાં તેવું જ્ઞાન અપાય છે. આપણા દેશમાં પણ તેવું જ્ઞાન આપવા માટે કૉલેજો સ્થપાઈ છે. આપણી જ્ઞાતિના છોકરાઓ પૈકી તેવી કૉલેજોનો લાભ હજુસુધી કોઇએ લીધો નથી એ શોચનીય છે.

દેશી ભાષામાં—ગુજરાતી ભાષામાં ખેતીનું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન આપણા ખેડુતોના છોકરાઓને આપવું જોઇયે છે. ગુજરાતી ભાષા જ્ઞાન ચોથા ધોરણ સુધી લીધું હોય તેવા છોકરાઓને ગુજરાતીમાં શીખવતી નિશાળમાં બે વર્ષ રાખવા. ખેતીનું વ્યાવહારિક જ્ઞાન આપવું. પોતાને હાથેજ—તેમની શક્તિ અનુસાર—ખેતીનું સઘળું કામ તેમની પાસે કરાવવું. ગણિતમાં વિશેષ જ્ઞાન આપવું; જેવું કે ખેતીના અંગના હીસાબ કીતાબ, માપકરણ—જમીનની માપણી અને મોજણી વીગેરે. કુદરતનો અભ્યાસ કરાવવો, જે ખેડુતને ઘણોજ ઉપયોગી છે. ખેતીનાં મૂળતત્વ, જમીનની જાત, પાકની જાત, તેની વાવણી, પાકને સુધારવો, પાકમાં થતા રોગ અને તેનું નિવારણ, હિંદુસ્થાનના અન્ય દેશોમાં થતા પાકની માહીતિ, સુધરાઇના નિયમો, ઢોરના ઉછેરની માહીતિ, ગામડાને બંધબેસતા બીજા સહાયકારક ઉદ્યોગો, ખેતીમાં ઉપયોગી એવું સુતારી લવારી કામ, ગ્રામ્ય જીંદગી ભોગવવાની જુગ્તિ, તકાવીનાં નાણા મેળવવાની માહીતી, સહાયકારક મંડળીના નિયમો, સહાયકારી મંડળીમાંથી નાણાં મેળવવાના રસ્તા અને ગ્રામ્ય પંચાયતનું જ્ઞાન વગેરે આપવું. જે ખેડુતોને પોતાના છોકરાઓને ખેડુતજ રાખવા હોય અને નોકર—ગુલામ ના બનાવવા હોય તેમનાજ છોકરાઓને ગુજરાતી ખેતી-શાળામાં રાખવા. તેમની ઉમર ૧૪થી ૧૭ વર્ષની હોવી જોઇએ. તેઓએ ગુજરાતી ચોથું ધોરણ પાસ કરેલું હોવું જોઇએ.

આવી નિશાળથી શા ફાયદા થશે તે સંબંધે એટલું કહેવું બસ છે કે તેઓ અભણ ખેડુત મટી જ્ઞાની જમીનદાર થઈ શકશે. પોતાની પેદાશમાં વધારો કરી શકશે. ખેડુતો ઉપરજ ગુજરાન કરનારા વાણીઆનો દમામેસો તે રહેશે નહી. તેને ગામના હવાલદાર અને તલાટી—મહેતાનો ડર રહેશે નહીં. તેમનાથી ઉંચી પદ્દી તે ભોગવી શકશે.

આવી નિશાળ ઉઘડતાં પહેલાં તેનો લાભ લેવાને કેટલા છોકરા ઉત્સુક છે તે જાણવાની જરૂર છે. તેથી આ માસિક વાંચનાર દરેકને મારી નમ્ર વિનતિ છે કે તેમણે આ સંબંધી પોતાના ગામમાં, મિત્રમંડળમાં, મેળાવડામાં, રાવણા પોવણામાં, વગેરે વગેરે ઠેકાણે અને તેની સાથે સંબંધમાં અવાય તેમની સમજાતી સાથે ઉહાપોહ કરવો.

દરેક કામ વિચારમાંથીજ થાય છે. વિચાર થયા પછીજ તેને અમલમાં મુકી શકાય છે. કામ કરનારને કાંઇજ અશક્ય નથી. એવી નિશાળની જરૂર હશે તો તે સત્વરજ હયાતિમાં આવી શકશે. મનુષ્ય પ્રયત્ન અને ઇશ્વર કૃપા.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n6/mode/1up

realpatidar.com

પાદરા સમાજમાં ભરૂચના પા. ચુનીલાલ વનમાલીદાસે આપેલું ભાષણ.

(અનુસંધાન પૃષ્ટ ૩૨ થી.)

(ભુલે ભલભલા ભુલેરે, ભાવીનો ભરમ કોથી ના ખુલે)—એ રાગ.

ક્ષત્રી વટ ધરી ફરેરે, કામ કાયરતાનાં તે કરે,
પટેલો થઇ અરેરે, ન્યાતનું લેશ ભલું શું કરે;
સગાં વહાલાંના ઘરના વર, પય પીતાં પરણાવે,
આમ તેમથી કન્યા લાવી, ફાંફાં મારી ફાવે;
વડાઇ કરી વઢેરે— ન્યાતનું લેશ.

પંચ મળે ત્યાં પ્રપંચ કરી, બાજી ખુબ રચાય,
ભલું ન્યાતનું કરવા માટે, કદી ન ભેળા થાય;
ઉરમાં ધગ ધગેરે— ન્યાતનું.

જ્યાં વિદ્યાવીરો શુરવીરો, દાનવીર જઇ મળતા,
જથા વગાને ઘોળ તણાં, નાહાના દરમાં તે ગરતા;
તડો પાડીને ફરેરે—ન્યાતનું.

તડપાડી તડમાં થઈ મોટા, છોટા ઉર છલકાય,
નબળા નર બૈયરપર શુરા, તે પર કમાઇ ખાય;
તોય કર મુછે ધરેરે— ન્યાતનું.

કસાઈ કામ કરે પાજી તે, કાજી કેમ ગણાય,
હાજીહા કરનાર પટેલો, ફોલી ફોલી ખાય;
ટ્રસ્ટીઓ થતા ફરેરે— ન્યાતનું.

ઘડે કાયદા મોટા મોટા. ન્યાતીલાને કાજ,
એક નિયમ પોતે ના પાળે, એવા શીરના તાજ;
ધર્મપર પગો ધરેરે— ન્યાતનું.

વેદસ્મૃતી કે પુરાણ કેરો એક નિયમ ના ફાવે,
જ્ઞાની કે ગુરૂને નવ પુછે એવા નિયમ પળાવે;
મનમુખી મથી મરેરે— ન્યાતનું.

મુરખના ટોળાંમાં મનથી, મોટા ભલે ગણાય,
વદે મુનીજન પામર એવા, પંડીતમાં શરમાય;
શુરાથી પુરા ડરેરે— ન્યાતનું.

નિરધનતાને વધારવાને, ન્યાતવરા નવ ટાળે,
ધનનાં સાધન વધારવાને, આશ્રય લેશ ન આલે;
દયા નવ દિલે ધરેરે— ન્યાતનું.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n7/mode/1up

realpatidar.com

નિરધનને નહીં કન્યા મળશે, દાઝ ગણે દીલ મોટી,
લાલચ આપી લાડુ કેરી, પછી લગાવે સોટી;
કેર એ કુડો કરેરે— ન્યાતનું.
રાંડી છાંડી શોધી કાઢી, ગરીબને લલચાવે
લલચાવીને બાંધી રાખે, જુક્તી ખુબ લગાવી;
દાઝ નહી ખરી ધરેરે— ન્યાતનું.
અભિમાન ધરી મોટા કુળનું, ગરીબનાં ઘર મારે,
ઈશ્વરપર ઉપકાર કરીને, વસ્તી એમ વધારે;
ફુલાઈ ભલે ફરેરે— ન્યાતનું.
નવરા તેથી ફાંફાં મારી, બાંધી રાખે ટોળાં,
ફાંફાં મારી ફોલી ખાય, લોક બિચારાં ભોળાં;
ખાયેથી નહીં ડરેરે— ન્યાતનું.
પ્રભુ સન્મતી પટેલને, દો કરે ન કાવા દાવા,
ન્યાતતણું હિત જેમાં થાયે, નિયમ સુધારે આવા.
હિત હૈયામાં ધરેરે— ન્યાતનું.
દેઇશન પ્રભુજી પ્રેત જમણનું, અન્ન ખાવાનું ટાણું;
દેજે મોત ભલે પણ હોના પટેલ ઘરનું આણું.
સભા સહુ કરગરે— ન્યાતનું.

આવા અડચણ કરનાર પટેલીઆઓ પોતે પણ હવે આ સભામાં ભાગ લઇ આગળ વધવા અત્ર પધાર્યા છે તેથીજ આ સુધારો હવે જલદી વધશે અને એવા લગ્નોથી ગુણ કર્મ સ્વભાવમાં સરખાં જોડાંઓ જોડાશે. તેજ જોડાંઓ આપણા દેશનો ઉદ્ધાર કરશે એમ મારૂં માનવું છે.

બંધુઓ.! તે પંજાબના જાલંધર કન્યા વિદ્યાલયમાં કેળવણી પામેલી શ્રીયુત એક-નાથની કન્યા પાર્વતિને કડવાપાટીદારમાંથી તે કન્યાના ગુણકર્મ સ્વભાવ પ્રમાણે લાયક વર ન મળવાથી ચેવલાના જગજીવનદાસ નામના લેઉવા પાટીદારના પુત્ર મેઘાવર્તની સાથે લગ્ન કરવા યોજના કરવી પડી છે એવી મારી જગતની સર્વ ઉંચ જ્ઞાતિઓમાં અભણ ગણાતી પાટીદાર કોમને આજે નામોસી લાગી છે તેથી અને દરેક નાનાં છોકરાં પરણી જાય તો મોટી શિક્ષીત કન્યાઓને આવી સ્થીતિએ ન મુકવી પડે તેથી આપણે આપણા બાળકોને કુંવારા રાખી વિદ્યાભ્યાસ કરાવી તેવી લાયકાત જો નહી મેળવીએ તો એ સુશિક્ષિત કન્યાઓ માટે શી યોજના કરવી તે સવાલનો આવતી પરિષદમાં તમારે મને સ્પષ્ટ ખુલાસો આપવો પડશે. આ સંકડાશથી બચવા તમારે હવે કટી કશી બાળ-કોને કુંવારા રાખીનેજ વિદ્યાભ્યાસ કરાવવો એ એકજ ઉપાય છે. જો છુટાં લગ્ન કરશો તો ગરીબોને કન્યા નહી મળે ને ન્યાતનું સત્યાનાશ જશે, એવું કહેનારા દયાળુ આગે-વાનોએ તો હવે જલદી તૈયાર થઈ ઘણી કન્યાઓ પેદા કરવા તપ કરવું ને પરમાત્માને પ્રસન્ન કરી હજાર બે હજાર કન્યાઓ માગવી કેમકે એવા જુના રિવાજને વળગી રહેલા

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n8/mode/1up

realpatidar.com

જુવાન વાઢાંઓનું લીસ્ટ કરી તે પટેલો પર હું મોકલનાર છું અગર તે વાંઢાઓને મોકલવા પડશે, તે વખત તેમની કફોડી સ્થિતિ થશે.

પ્રિય બંધુઓ ! રા. બ. ગોવીન્દભાઈના પ્રયાસથી મને જણાયું છે કે ગઇ વખતની વસ્તિની ગણત્રીમાં બીજી કોમોમાં જ્યારે સેંકડે દશ ટકા કન્યાઓનો ઘટાડો છે ત્યારે આપણી કોમમાં ત્રીશ ટકા ઘટાડો છે. તો તમો ગમે તો જથા બાંધો કે બાર વર્ષે લગ્ન કરો, તો પણ સોએ ત્રીશ વાંઢા તો રહેવાનાજ. જો ગરીબને નાનપણથી પરણાવશો તો તે ગરીબને તેર વર્ષે વળી બીજા બચ્ચાં થશે. ભણતો કમાતો અટકશે એટલે ગરીબાઇ વધશે અને તેનાં ગરીબ બચ્ચાં વધુ ગરીબ થશે અને તેમ ન કરતાં જો તે કમાઇ શકે તેવો થયા પછી પરણાવશો તો આ મુસ્કેલીઓ સત્વર દુર થશે. બીજો છુટા લગ્નથી જે ખરચ વધુ થવાનો સવાલ ઉઠે છે તે બાબત છુટા લગ્ન કરનાર આગેવાન સુધારકોએ છુટા લગ્નમાં ઓછો ખરચ કરી ન્યાતને બતાવવું કે સામટાં લગ્ન જેટલાજ કે તેથી પણ ઓછા ખરચે છુટું લગ્ન થાય છે. એથી એ સવાલ પણ દુર થશે. બાર વર્ષનાં લગ્ન કાઢયા પછી લગ્નની પત્રીકાઓ લઇ ગામે ગામ તોરણો બાંધનાર બ્રાહ્મણો (જે પૈકી કેટલાક હાલ ભવાઇ રામલીલા કરતા ફરે છે તેવા) દુરાચારી બ્રાહ્મણો છે. હવે અમારા ગામોમાં આવી દુકાળમાં અધિક માસ ન કરે તો સારૂં. અને આવે તો હવે તેમને વધુ આદર અમારી કોમે ન આપવો એ પણ મારી નમ્ર વિનંતિ છે. ગરીબ ગણાતી કોમમાંથી તેઓ હજારો રૂપીઆ કઢાવી જાય છે, તે વખત અમને સુઝતું નથી, એ આશ્ચર્યની વાત છે. તેજ બ્રાહ્મણો નાસ્તિક ધર્મભ્રષ્ટ છતાં અમને કળીયુગના માતાજીના સતયુગ જેવા ચમત્કારો બતાવી ભમાવે છે, અને અમો દેખતી આંખે આંધળા હાજી હા કરીએ છીએ. આપણી આટલા ગરીબોની દાજ જાણતાં છતાં વસ્તિ વધી નથી ને ગરીબાઇ ટળી નથી તેથી વસ્તિ વધવા તથા ગરીબાઈ ટાળવા જે બારવર્ષના લગનનું પુછડું પકડી રાખવા ભલામણો થાય છે તે ખોટી છે, એ આપણને સ્પષ્ટ જણાયાવીના નહીંજ રહ્યું હોય.

જેમ જેમ આવા રિવાજને પકડી રાખીયે છીયે તેમ તેમ આપણે તેને અંગે બીજા કુધારાને ટેકો આપવો પડે છે; જેવા કે કન્યાવિક્રય ને કુળાભિમાનને વશ થઇ વરવિક્રય જેને માટે મેં એકવાર કહેલી આ કવીતા મારે ફરી અહીં કહેવી પડે છે.

(રાગ લાવણી)

સમાજો ભરી સુધારો રીતી (૨)
આપ પધારી ભાષણ કરતા લેશ ન ધરતા બીતી. સમાજો૦

સાખી.

લઇ દામ વર પક્ષના, ગણાય જે કુળવાન;
સુધારકો થઇ આવતા, કરવાને શુભ કામ.
સમાજો ભરી સુધારો રીતી.
વય વિદ્યા ગુણ કેળવી, દેવા કન્યા જાય;

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n9/mode/1up

realpatidar.com

નીચ ગણાયે બાપડો, આપ કુલીન ગણાય.
ઉંધી આ જુઓ જગતની રીતી. સમાજો૦
જગમાં દાતા ઉંચ છે, માગણ નીચ ખચીત;
સુતાદાન મહાદાન છે, એહ જગતની રીત.
રીતી આ ખરી ન જેમાં ભીતી. સમાજો૦
નિઃસ્વાર્થધન આપવું, એ પણ મહા મુસ્કેલ;
તો કન્યા સમ રત્નને, દેવું નહીં કંઇ સહેલ.
સમાજો તણી સુધારો રીતી. સમાજો૦
લખ્યું મનુ સ્મૃતી શાસ્ત્રના, શ્લોકો વીશે ખચીત;
ધન કન્યાના બાપથી, લે તેનું નહીં હીત.
પીત્રુ પીંડ ન પામતા, વેચ્યો વર જે કુળ;
તે કુળ નરક વીશે પડે, એમ લખ્યું સ્મૃતી મુળ.
પુંછ બળદનાં મરડતાં થાકી મરડે મુછ;
કન્યાદાતા કુલીન છે, ધન લેનારા તુછ.
કહો કુલીન કૃપા કરી, કયાંથી લાવ્યા કુળ;
તો હુ મહાશ્રમ વેઠીને શોધું કુળનું મુળ.
કુલીને વેચી કુલીનતા જીતી. સમાજો૦
પાટીદાર અમો અને. આ કણબી કુળ હીણ;
ગર્વ કરે ધન ધામનો, કો દેસાઇ અમીન.
કુલીને વેચી કુલીનતા જીતી. સમાજો૦
મારે મુગલ મહારથી, પીંજારા પુલાય;
મણી મણીધરને મસ્તકે, પણ જીવડાંને ખાય.
કુલીને વેચી કુલીનતા જીતી. સમાજો૦
છપન પેઢી પર થયો, મારો બાપ અમીન;
આવ્યો કણબી ક્યાં થકી, દીકરી દેવા કુળહીણ.
પડાવા દ્રવ્ય દાખવે નીતી— સમાજો૦
છાંડે કન્યા તેહની, બીજી લાવે હેમ;
પુષ્કળ દ્રવ્ય લીધા તણો, ધંધો માંડયો એમ.
કહો ક્યાં રહી જગતમાં પ્રીતી— સમાજો૦
ભરતા સંહરતા બને, દે કન્યાને દુઃખ;
પ્રભુ સન્મતી દેઃજોઉ ના, કુલીન તણાં હું મુખ.
કુલીને વેચી કુલીનતા જીતી— સમાજો૦
લઈ પ્રતિજ્ઞા કારમી, આવો પછી સમાજ;
લઉ ધન કન્યા તાતથી, ગૌહત્યાનું પાપ.
કેવી રહે પછી ઉભયમાં પ્રીતી, સમાજો તણી સુધારો રીતી.

આવાં કુલાભિમાન પણ બાર વર્ષે લગ્ન આવે તો જલદી વરો ને કન્યાઓ મળે તો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n10/mode/1up

realpatidar.com

દ્રવ્ય મળે તે માટેજ પકડી રાખવામાં આવે છે. નહીં તો તે કુળાભિમાનનું બીજું અત્રે કશુંજ પ્રયોજન નથી. બધાજ કડવા પાટીદાર સરખા છે, ત્યાં એ રિવાજને લીધેજ પોતે ખોટી રીતે " મારે મુગલ ને ફુલાય પીંજારા " એ પ્રમાણે પોતાનાં કુળોનાં વખાણ ભાટ બારોટોને પૈસા ખવરાવી ઘી ચપાટાવીને કરાવે છે; તેથી લાયક જોડાં જોડાતાં નથી ને બાળલગ્નને ઉત્તેજન મળે છે. તેવા કુળવાનોથી પોતાની ગુણવાન કન્યાઓ લાયક વરને અપાતી નથી. પરંતુ કુળવાન પણ પુંછડા વિનાના ટટ્ટુનેજ આપવી પડે છે. તેથી નિર્માલ્ય પ્રજા પેદા થાય છે. તે પ્રજાને આ અમારા સુધારાના વિચાર કડવા ઝેર જેવા લાગે તેમાં શું નવાઈ? પરંતુ જે હજુ તેવા બની બેઠેલા કુળવાન નથી પરંતુ બિચારા પોતાને અને તે દ્વારા દેશને ઉન્નત કરવા માગે છે તેઓ તો મારા આ વિચારને માન્ય કરી બાર વર્ષના લગ્નનું નિકંદન કરી બાળલગ્ન તથા કજોડાં અટકાવી, કુળાભિમાન દુર કરી, વાડા જથાનું અભિમાન તોડી, લાયક વર સાથે લાયક કન્યાનો સંબંધ વર કન્યાની સંમતિથીજ જોડી, આ દુનિયામાં સુધરી, અને સુધારાનો લાભ લઈ પોતાનો અને આપણા ભારત વર્ષનો જયજયકાર ગજાવશે, અને પોતાનું જીવન યમ નિયમવાળું બનાવી અન્તે જ્ઞાનવાન થઈ સર્વોત્તમ ભાવ દ્વારા એક અદ્વૈત બ્રહ્મદર્શન કરી મોક્ષ સુખનો અનુભવ કરશે. પ્રભુ આવો અનુભવ કરવા સર્વની બુદ્ધિમાં પ્રેરણા કરો એવી પ્રભુપ્રતિ પ્રાર્થના આપણે કરવી એજ મારી વિનંતી છે.

પાદરાની સમાજમાં સેરથાના પા. નાથાલાલ છગનલાલે આપેલું ભાષણ.

મહેરબાન સભાના પ્રમુખ સાહેબ અને જ્ઞાતિ બંધુઓ! હું આજે આપની સમક્ષ બાળલગ્નથી થતા ગેરફાયદા અને તેનાથી થતી આપણી અધમતા તે વિષે હું જે કાંઈ કહુંછું તેમાં ભુલ ચુક હોય તો સુધારી લેશોજી.

બંધુઓ બાળ લગ્ન એ શબ્દ બે શબ્દના મળવાથી થએલો છે પરંતુ ખરો શબ્દ લગ્ન છે. તે શબ્દ સંસ્કૃત ભાષાનો હોઈ તેનો અર્થ જોડાવું એવો થાય છે.

બંધુઓ! આપણામાં બાળકોને નહાની ઉમરે પરણાવવાનો ચાલ થયો છે અને તે રિવાજથી આપણી સ્થિતિ એટલી નિર્માલ્ય અને દુઃખદ થઈ છે કે જે નજરે જોવાથી આપણને કમકમાટ ઉપજાવે છે.

પ્રિય ભાઈઓ! નહાની ઉંમરે લગ્ન કરવાથી આપણાં બાળકોનાં શરીર તદ્દન બળહિન બને છે જેથી કરી આપણો મુખ્ય ધંધો જે ખેતીનો છે તે ધંધામાં બળની ખાસ જરૂર છે તો બળહિન બનેલાં આપણાં બાળકો આપણો મુખ્ય ધંધો નહિ કરતાં તેનાથી નીચો ધંધો જે નોકરી તે કરવાની ઇચ્છા કરશે અરે નોકરી તો શી રીતે બનશે કારણ કે, કમતાકાત અને રોગીષ્ટ શરીરથી રીબાઈને મરણને શરણ થશે. ખેદની વાત છે કે આવા દુઃખ આપનાર રિવાજને તિલાંજલી આપવા આપણા અજ્ઞાન પાટીદાર બંધુઓ આંચકા ખાય છે.

realpatidar.com

realpatidar.com

બંધુઓ ! આ લગ્ન આપણામાં કયારે દાખલ થયાં હશે તે વિષે કંઈ પણ આધારભુત
દાખલો મળી આવતો નથી પરંતુ આવા અનિષ્ટ રિવાજો જે વખતે ધર્માંધ મુસલમાન
બાદશાહો આપણા ઉપર અમલ કરતા હતા તે વખતથીજ ચાલુ થએલા માલમ પડે છે
પરંતુ આપણા અજ્ઞાન પાટીદારોને હાલમાં આવા રિવાજોને વળગાવી રાખનાર આપણા
વહિવંચાજ છે કારણકે તેઓ આપણા ભોળા બંધુઓને એમ સમજાવે છે કે, માતાજીના
હુકમ સિવાય કડવાના વિવાહ થાય નહિ. જ્યારે માતાજી બાર વરશે લગ્ન આપે ત્યારે
કુંવારી કન્યાને રખાયજ નહિ એટલે તેની ગમે તેટલી ઉમ્મર હોય તોપણ તેને પરણાવીજ
જોઇએ. ભલે બાળાઓની ઉમ્મર માસ અગર દોઢ માસની હોય તોપણ આવા લઉમંત્ર-
વહિવંચાઓના કહેવાથી તેમ કરવા જરા પણ આંચકો ખાતા નથી અને આવા અન્યાય
યુક્ત રિવાજથી આપણી હાંસી કેવી થાય છે અને તેનાથી બીજા કેટલાક અનિષ્ટ રિવાજો
પાળવાને આપણને ફરજ પડે છે તે તરફ કોઇ પણ લક્ષ આપતું નથી. નહાના બાળકોને
પરણાવવાથી જોડલાનું એક બિજા સાથે મન મળી શકતુ નથી અને સદાને માટે કજીઆ-
કંકાસ ચાલુ રહે છે વળી કજોડા પણ થાય છે જેના લીધે આપણામાં ફારગતી (છુટાછેટા
અગર લખાણાં)નો રિવાજ દાખલ થએલ છે અને જો તેમાં ફારગતી કદાચ આપવાનો વખત
ન આવે તો કુચાલ અને ત્રાસદાયક બનાવો બને છે તે આપણે નજરો નજર જોઇએ છીએ.

વળી તેવોજ બીજો રિવાજ ફુલના દડાનો પણ નીકળેલો છે. એક પોતાની અજ્ઞાન
અને કુમળા પુષ્પના જેવી બાળાને એક જડ ફુલના દડા સાથે પરણાવી તે દડાને કન્યાનો
બાપ કુવામાં નાંખી દે છે અને આવી ઉછરતી બાળાને વૈધવ્ય પ્રાપ્ત પોતાનો બાપજ
કરાવે છે. અરે આમાં શું તમો પાપ નથી ગણતા ? જો આવા પોતાના જમાત્ર માનેલા
ફુલના દડાને કુવામાં નાખવા રાજી થાઓછો અને એક આપણા ખપને માટે આખલાના
રેંલ્લા (બળદ) કરવામાં પાપ ગણી દરસાલ બળદોને માટે ભારે રકમ બીજાઓને આપે
છે. એ અફસોસની વાત છે. મારા અજ્ઞાન બંધુઓ આવા રિવાજને સદાને માટે તિલાંજલી
આપશેજ એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

બીજું બાળલગ્નથી આપણામાં બીલકુલ ઓછી કેળવણી છે. કારણ બાળકોને નિશા-
ળમાં મુકવા પહેલાં તેઓને પરણાવી દેવામાં આવે છે જેથી કરી તેઓ સમજવાની સ્થિ-
તિએ પહોંચતાં શાળાના બીજા ખરાબ છોકરાની સોબતથી તેઓ વિષયવાસનામાં પડે છે.
અને તેને નિશાળમાં ભણવાનું મુકી દેવા તરફ લક્ષ દોરાય છે વળી કોઇ કહેશે કે આપણે
જે લગ્ન કરીએ છીએ તે ખરાં લગ્ન નથી પરંતુ આપણામાં જે પુંખણાનો વખત છે
તેજ ખરાં લગ્ન છે; ઠીક જો તે ખરાં લગ્ન ન હોય તો તમો એક અજાણી શાળામાં જઇ
નહાના બાળકોને પુછશો તો માલમ પડશે કે તેઓને તે લગ્ન સંબંધિ જ્ઞાન છે કે નહિ.
જ્યારે નહાના બાળકોને તેવું જ્ઞાન હોય છે ત્યારે તેઓ સમજણની સ્થિતિએ પહોંચતાં
અને નઠારી સોબતથી નહિ બગડે એવું શા ઉપરથી કહોછો. અવસ્યજ તેઓ વિષ-
યમાં પ્રેરાઇને શાળામાં ભણવાનું મુકી દેછે અને પોતાની જીંદગી, અજ્ઞાન અવસ્થામાં ગાળે છે.
જો તમારા બાળકોને બાહોશ અને હોંશીયાર બનાવવા ધારતા હો, જો તમે તમારા મા
બાપની ખરી ફરજ બજાવતા હો તો તમો બાળલગ્ન જે આવા બધા અનિષ્ટ રિવા-

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n12/mode/1up

realpatidar.com

જેનું મુળ છે તેને જડમુળથી કાઢી નાંખો કે જેથી તમારી, તમારા બાળકોની અને સમસ્ત દેશની ખરાબી થતાં અટકે.

પણ આપણા બંધુઓ તો હજુ કાંઇ પણ સમજતા નથી કારણ કે. શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડ મહારાજાએ પોતાની પ્રજાને આબાદ કરવા સારૂ પોતાના રાજ્યમાં બાળલગ્ન પ્રતિ બંધક કાયદો કાઢેલો છે. તેવા દયાળુરાજ પીતાનો આપણે ઉપકાર માનવો જોઇએ પણ તે ઉપકારને કોરે મુકી આપણા અજ્ઞાન બંધુ તે કાયદો કાઢી નાખવાને માટે વકીલો મારફતે મથે છે પરંતુ અમો તેવા દયાળુ રાજ પીતાનો ખરા જીગરથી ઉપકાર માનીએ છીએ અને તેમને અરજ કરીએ છીએ કે તેઓશ્રી તે કાયદાની અંદર પાટીદાર કોમને માટે જે क અપવાદ મુકવામાં આવેલો છે તે क અપવાદ કાઢી નાંખીને જે દંડ કરવામાં આવે છે તેને બદલે તેઓશ્રી જો કંઇ પણ સજા ઠરાવશે તો મહારાજા સાહેબનો અમો સઘળા ઉપકાર માનીશું એવી અમારી વિનંતિ છે. આટલું બોલી બેસી જવાની રજા માગુછું.

બાળલગ્ન.

(પાદરાની બેઠકમાં તરસાળીવાળા પા. જેઠાભાઇ વનમાલીદાસે આપેલું ભાષણ)·

મહેરબાન પ્રમુખસાહેબ, જ્ઞાતિબંધુઓ તથા અન્ય સદ્‌ગૃહસ્થો, સજ્જનો ! અત્રે બીરાજમાન થયેલા જ્ઞાતિ બંધુઓ સમક્ષ મારી અલ્પ બુદ્ધિ વડે લગ્નના નિયમ સંબંધી બે બોલ બોલવાની હું રજા માગુ છું જે આપ શ્રવણ કરી મને કૃતાર્થ કરશો.—

ગૃહસ્થો, આજે આપણી જ્ઞાતિના દુર દેશથી તેમજ નજીક નજીકના ભાગોમાંથી જ્ઞાતિ બંધુઓએ અત્રે પધારી, અમારા સત્તાવીશ ગામના જથા પૈકી પાદરા ગામમાં આપણી સમાજના છટ્ઠા મહોત્સવનું—જ્ઞાતિ ઉન્નતિનું કાર્ય કરવા અમને જે અમુલ્ય તક આપી છે, તેથી અમો અમારૂ અહોભાગ્ય માનીએ છીએ, એટલુંજ નહીં પણ અંતઃકરણ પૂર્વક આભારી છીએ.

બંધુઓ ! આપણી જ્ઞાતિમાં દશ કે બાર વર્ષે એકજ મીતિએ લગ્ન કરવાનો રિવાજ મુસલમાની રાજ અમલના સમયમાં પેશી ગયો છે, તેથી આપણી તેમજ આપણાં બાળકોની પાયમાલી થતી જાય છે, અને તેના લીધે આપણે દીવસે દીવસે ઉતરતી સ્થિતિમાં આવી ગયા છીએ, કારણકે આપણી જ્ઞાતિમાં વર કરતાં કન્યાની ઉંમર વારંવાર મોટી જોવામાં આવે છે,- તેથી કરીને કેળવણી લેવાની છોકરાને તક મળતી નથી; એટલુંજ નહીં પણ તેમનાં શરીર રોગી બની સાંસારિક ઉપાધિમાં સપડાઈ જઇ આખરે તન, મન અને ધનથી પાયમાલ થાય છે.

મહાશયો, આપણે આપણા ધર્મશાસ્ત્રના આધારે વર્તવું જોઇએ, એ આપણી ફરજ છે. પણ તે પ્રમાણે આપણે વર્તન કરી શકતા નથી તેના પરિણામે આપણને ઘણા દુખી થતા જોઇ, આપણા પરમ કૃપાળુ નામદાર શ્રીમંત સર સયાજીરાવ ગાયકવાડ મહારાજા સાહેબે "બાળલગ્ન પ્રતિબંધક નિબંધ" ઘડી પ્રજાની ઉન્નતિ અર્થે અમલમાં મુકયો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n13/mode/1up

realpatidar.com

છે, તેમાં કન્યાની ઉંમર બાર વર્ષની અને વરની ઉંમર સોળ વર્ષની થાય તે પછી લગ્ન કરાવવું એમ ઠરાવ્યું છે, તેથી આપણે તેમનો મહાન ઉપકાર માનવો જોઇએ, એટલુંજ નહીં પણ તે કાયદાને માન આપી તે આધારે આપણે વર્તવું એ આપણી ફરજ છે અને તે સુખી થવાનું મોટામાં મોટું સાધન છે.

હવે બારીક નજરે જોતાં મને માલુમ પડે છે અને દિલગીરી સાથે મારે કહેવું પડે છે કે, ગાયકવાડી પ્રજા પોતે પોતાનું હિત બરાબર સમજી શકતી નથી, તેથી ગયા વિવાહ વખતે લાખો રૂપિઆ દંડ થયો હતો. દંડનો બોજો વેઠવા અજ્ઞાન ભાઇઓ તત્પર રહે છે એ ઘણી શોચનીય વાત છે. હવે જો આ બાબત વિષે ગાયકવાડી પ્રજામાં આપણે આપણી જ્ઞાતિ તરફ દ્રષ્ટી કરીએ તો, આવી મોટી બહોળી વસ્તિ છતાં, વર કન્યાને યોગ્ય ઉમરે લગ્ન કરાવવાનો ખ્યાલ પણ તેમને આવતો હોય તેમ સ્વપ્ને પણ જોવામાં આવતું નથી. ના, સમગ્ર આમ કહેવાય નહીં. વિચાર કરવાવાળા પણ સુજ્ઞ જનો છે, શ્રી સત્તાવીસ ગામના કડવા પાટીદારના આગેવાનોએ વિચાર કરી સર્વાનુમતે પોતાના જથાના નિયમમાં કન્યા કરતાં વરની ઉંમર ચાર વર્ષ વધારે અને તે ઉપરાંત મોટી હોય તેની સાથે વિવાહ કરવાનું ધોરણ ઠરાવ્યું છે, અને તે વિરૂદ્ધ વર્તન કરનારને સખત શિક્ષા કરવાનો જે ઠરાવ કર્યો છે તે ઘણો સ્તુતિપાત્ર છે. અને તે પોતાના બાળક બાળકીનો સંસાર સુખી થવાનું સાધન છે. વળી વિશેષમાં તેઓએ સત્તાવીસના જથામાં મધ્ય સ્થળે બોર્ડીંગ કરવાનો જે પ્રયાસ ચાલુ કર્યો છે તે પણ અમલમાં લાવશે એવી મારી ખાત્રી છે.

ગૃહસ્થો ! બાળકોને કેળવણી લેવાનું સાધન કરી આપવા તરફ જ્યારે આપનું ધ્યાન ખેંચાયું છે તો એ ઉપરથી એમ સમજવાનું કે આપ હવે ઉન્નતિને રસ્તે ચઢવા તત્પર થઈ રહ્યા છો. આપણે જાણવાની જરૂર છે કે આપણી જ્ઞાતિમાં નામદાર પાટડી દરબારશ્રીએ તથા વીરમગામ દરબારશ્રીએ અને અન્ય ઉદાર જ્ઞાતિ ભકતોએ પોતાની જ્ઞાતિના બાળકો માટે સારી રકમ એકઠી કરી અમદાવાદમાં બોર્ડીંગ ખુલ્લી મુકી છે તથા ભરૂચમાં શ્રીમાન પા. ચુનીભાઇ વનમાળીદાસની દેખરેખ નીચે બોર્ડીંગ ખોલવામાં આવી છે તો હવે આપણ જીલ્લામાં એક બોર્ડીંગ થવાની ખાસ જરૂર છે તે ખોલવા આપ સઘળા ભાઇઓ સતત પ્રયત્ન કરી રહ્યા છો તો આપ ખરા જીગરથી અંતઃકરણ પૂર્વક લાગણી ધરાવી તેના નિભાવનું સાધન કરી બોર્ડીંગ ખોલશો તો તે આશીરવાદ રૂપ થઈ પડશે. મને પોતાની ખાત્રી છે કે મારા મુરબ્બીઓ આ વાત ધ્યાનમાં લઇ તેનું સારૂ ફળ લાવશે એવી આશા છે.

હિંદુસ્તાનનો અગ્રગણ્ય એકલો ઉદ્યમ, ખેતી અને તત્સંબંધી વિચાર.

(લેખકઃ—ગોકળદાસ હાંસજીભાઇ પટેલ.)

બરમા અને દેશી રાજ્યો સાથે હિંદુસ્તાનનો વિસ્તાર ૧૮૦૦૦૦૦ ચોરસ માઇલનો છે. અને છેલ્લા વસ્તી પત્રક પ્રમાણે ૩૧૫૦૦૦૦૦૦ મનુષ્યોની વસ્તી છે. રૂ અને શણની મીલો, ધાતુ અને કોલસાની ખાણો, ચામડાં કેળવવાનાં કારખાનાં, લાટીઓ અને વહેરવાની

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n14/mode/1up

realpatidar.com

મીલો, તેલ, આટો અને ચોખાની મીલો, ચુનો અને સીમેન્ટ બનાવવાનાં તથા છાપવાનાં કારખાનાં, અને રેલવે વિગેરે ઉદ્યોગોમાં માત્ર ૨૧૦૦૦૦૦ માણસો રોકાયલાં છે. શહેરોમાં તથા દશ હજારથી વધુ વસ્તીવાળાં ગામોમાં ૧૫૫૦૦૦૦૦ માણસો રહે છે. લશ્કર, પોલિસ, રેવન્યુ, આબકારી, ઇત્યાદિ બીજાં સરકારી ખાતામાં તથા બીજા દુકાનદારી ધંધામાં રોકાએલ વસ્તીની ઉદાર ગણતરી કરીએ; તો પણ લગભગ ૨૫૦૦૦૦૦૦૦ મનુષ્યો ખેતી કરે છે; યા ખેતીપર આધાર રાખે છે. રૂ, શણ, ધઉ, ચોખા, બીજાં અનાજ અને બીયાં મળીને નવકરોડ ચાલીસ લાખ પૌંડની પરદેશ ખાતે નીકાશ થાય છે. તે સિવાય પાંત્રિસ કરોડ માણસોને પુરૂં પડે તેટલું અનાજ પકવે છે.

હિંદુસ્તાનની જુદી આબોહવામાં જુદા જુદા હુન્નર ઉદ્યોગ માટે કાચી વસ્તુઓ મળી શકે તેમ છે. કેટલાક ભાગમાં કોલસો છે; તો બીજા ભાગમાં અખૂટ ખનીજ પદાર્થો મળે તેમ છે. હિમાલય તથા બીજા પહાડી પ્રદેશોમાંથી ધોધબંધ વહેતા પાણીમાંથી અસંખ્ય ઘોડાનું બળ ઉત્પન્ન કરી શકાય તેમ છે. છતાં આ વિસ્તીર્ણ પ્રદેશમાં માત્ર ખેતી એજ એકલો ઉદ્યમ છે; તે પેદાશના અને વસ્તીપત્રકના આંકડા જોતાંજ જણાઈ આવે તેમ છે. રાજ્યના બરડાની કરોડ યા રાજ્યના સ્તંભ જેવા ગણાતા ખેડુતોની વસ્તીના આંકડા અને પેદાશના આંકડા બારિકાઇથી નહિ તો ઉપર ટપકે જોઇ; તેમની સ્થિતિનો ખ્યાલ કરનારને ભુલાવો ખવડાવે તેવા છે; માટે તેમની સ્થિતિનું સેજસાજ અવલોકન કરવું જરૂરનું છે.

કાદવ અગર માટીથી ચણેલાં અને છાજથી છાએલાં ગલીચ ઝુંપડાં તેમનું રહેઠાણ છે. આમાં રાત્રે પોતાનાં ઢોરો સાથે તેઓ સૂઈ રહે છે. આપણે જેને ઘર કહીએ; તેવું ભાગ્યેજ જોવામાં આવે છે. તેમનાં ઘર અને ગામ એવાં અવ્યવસ્થિત હોય છે; કે જાણે કોઇ આરોગ્યતાની સંભાળ રાખવાનું સમજતું ન હોય; એમ સ્પષ્ટ દેખાય છે. દરેક ગામમાં ગણ્યા ગાંઠયા થોડાક માણસો દેવામાંથી મુક્ત હોય છે. તેમનો મોટો ભાગ દેવાદાર તથા અભણ હોવાથી હંમેશાં લેણદારના પંજામાં જકડાએલા રહે છે. પોતાને વાવવા જોઇતું બીજ પણ પસંદ હોય યા ન હોય તોપણ શાહુકાર આપે તે વાવવું પડે છે. પરિણામે પાકનો ઉતાર અને જાત ઉતરી જાય છે. જમીનોના પા અને અર્ધા એકર જેટલા નાના વિભાગો થઇ જવાથી કુટુમ્બને હાડમારી ભોગવવી પડે છે. આવા ખેડુતો તેમનાં સુખ સગવડો જોતાં લાગે છે કે તેઓ અધમ કંજુસ કરતાં ઓછા અને દુકાળીઆ કરતાં સેજ વધુ સુખી હોય છે . લોર્ડ કર્ઝનના હિસાબે ખેડુતની આવક માથા દીઠ રૂ ૧૮) ની આવે છે. આ વાર્ષિક આવક જ ખેડુતની ગરીબાઇનો ખ્યાલ આપવાને પુરતી છે. દુષ્કાળ વખતે ખેડુતને વેઠવાં પડતાં સંકટોનું–દુઃખનું આબેહુબ વર્ણન , સારામાં સારા લેખકની કલમ પણ લખી શકે તેમ નથી.

પ્રાચીન અને અર્વાચીન ખેડુતોની સ્થિતિનો મુકાબલો અને તેનાં કારણો જેવા ત-કરારી વિષયોની ચર્ચા કરવાનો આ વિષય નથી. આપણે વિચારવાનું માત્ર એટલુંજ છે કે આ કંગાલ સ્થિતિમાંથી અભણ અને ભોળા પણ ઉદ્યમી ખેડુતોની મૂક્તિ શી રીતે થઇ શકે ? પહેલાંના કોઇપણ સમય કરતાં હાલમાં આ વિચારવાનું વધુ જરૂરનું છે; કારણ કે ચાલતા રણસંગ્રામની સમાપ્તિ બાદ સર્વે રાજા પ્રજા પોતાનાં ઘર નવી દ્રષ્ટીથી

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n15/mode/1up

1917-03 & 04 -Kadva Vijay (1494)

realpatidar.com

ગોઠવવા માંડશે. ભારતવર્ષમાં પણ મોટા ફેરફારો થવાની આગાહીઓ સંભળાય છે. વેપાર ઉદ્યોગની જાગૃતિ થશે; એવે વખતે મુગા ખેડુતોની પ્રગતિ માટે પુરતું લક્ષ ન અપાય; તો રાજા પ્રજા ઉભયને નુકશાન થવા ઉપરાંત ખેડુતોની કંગાલ્યતમાં ઓર વધારો થશે. ખેતી પ્રાધાન્ય પ્રદેશ કરતાં હુન્નર ઉદ્યોગ પ્રાધાન્ય પ્રદેશોને લડાઇનો ઝપાટો વિશેષ લાગે છે. ખેતીના સાધનોની અને બીજી ખરાબીને લીધે; યુરોપની ખેતીની ઉત્પાદક શક્તિ ઘણી કમી થશે; તેથી અન્નની પેદાશની સારી કિંમતથી અસાધારણ માગણી જાગશે. આ તકનો લાભ લેવાને હિંદુસ્તાનના ખેડુત અને ખેતરની ઉત્પાદક શક્તિ જે શરસ ઉપજાવે તેટલી ઓછી છે; તે ત્વરાથી સુધારવાની જરૂર છે. ખેતીની આબાદી વિના હુન્નર ઉદ્યોગની આબાદી થઈ શકશે નહિ. દેશની દોલતમાં વધારો કરવાનો તાત્કાલિક ઉપાય ખેતીજ છે. છોડમાંથી એક કણુસલાને બદલે ત્રણચાર ઉત્પન્ન કરવાનો વખત આવી લાગ્યો છે. આ તક હાથમાંથી ન જાય માટે મુડી અને મગજ વાપરવાં જોઇએ.

ઉદ્યોગો, વિદ્યા, અને મુડી સાધનપર અવલંબેલા છે. ખેતી પણ એક ઉદ્યોગ છે; માટે આ ત્રણ બાબતોની જેટલા પ્રમાણમાં ખામી તેટલા પ્રમાણમાં હરકોઈ ઉદ્યોગની ઉત્પાદક શકિત કમીજ રહેવાની. હાલના સંજોગોમાં આ ત્રણે શી રીતે અને કેટલા પ્રમાણમાં મળી શકે તેમ છે; તે વિચારવું, જાણવું અને ભાઇઓને જણાવવું અતિ અગત્યનું છે. ઉપર કહેલ ત્રણે સાધનોની બીજા કોઇ પણ ધંધા કરતાં ખેતીને વિશેષ જરૂર છે; કારણ કે દેશનો તે મુખ્ય અને એકલો ઉદ્યોગ છે. તે ખેતીના વિસ્તાર તથા પેદાશના આંકડા પરથી આપણને સ્પષ્ટ જણાઇ આવે છે. તેમજ ખેડુતના માથા દીઠ વાર્ષિક આવકના આંકડા ઉદ્યોગની પછાત સ્થિતિ પુરવાર કરે છે.

૧ દરેક વ્યવહાર તથા ઉદ્યોગમાં જ્ઞાન અગ્રસ્થાને છે, અને તેની પ્રાપ્તિનો ધોરી રસ્તો વિદ્યાભ્યાસ છે. કોઈ પણ કોમને સારૂ લખતાં, વાંચતાં, શીખવો. બાકીનું જો તેનામાં પાણી હશે તો પોતે કરી લેશે. જ્ઞાનચક્ષુ વિનાનો માણસ પશુ તુલ્ય છે; માટે પ્રાથમિક કેળવણી વિનાનો કોઇપણ ખેડુત રહેવો જોઇએ નહિ. ખેતી અને તેને લગતા ઉદ્યોગોને ઉપયોગી વિજ્ઞાન અને રસાયન શાસ્ત્ર સ્વભાષાદ્વારા શીખવવાને શાળાઓ, કૉલેજો અને યુનિવર્સિટિઓ ઇલાકાવાર થવી જોઇએ. પરંતુ આ બધું કલમને ગોદે એક દિવસમાં થઇ શકે તેમ નથી. બહોળા અને ઉંચા જ્ઞાનમાટે ક્ષેત્ર પ્રથમ તૈયાર કરવાની જરૂર છે. પ્રાથમિક કેળવણી માટે સરકાર પ્રતિવર્ષ ઉદાર રાજનીતિ અખ્તિઆર કરતી આવે છે, પરંતુ પ્રાથમિક કેળવણી ફરજીઆત અને મફત થાય નહિ ત્યાં સુધી આપણો હેતુ સિદ્ધ થશે નહિ. આ કાર્ય આપણા હાલના સંજોગો જોતાં આપણી ઇચ્છિત ત્વરાથી થાય તેમ નથી લાગતું. ત્યારે બે વ્યવહારૂ રસ્તા આપણે માટે રહે છે. પહેલો એ કે રાષ્ટ્રીય, ઈલાકાવાર મળી કુલ રૂ. ૪૫૦૦૦૦૦ ના ખર્ચે ખેતીવાડી ખાતું ચાલે છે; તે આપણામાંથી થોડાકજ જાણતા હશે. તે ખાતા તરફથી દેશી ભાષામાં દળદાર માસિક બહાર પાડવું આવશ્યક છે, આ માસિક દરેક શિક્ષિત ખેડુતને નહિ તો દરેક ગામમાં ઓછામાં ઓછી એક નકલ શાળાપત્રની માફક પુગાડવી જોઇએ. અને ગામના ખેડુતોને એકત્ર કરી તે વાંચી સંભળાવવાની ફરજ મુખી, તલાટી અગર સ્કુલ માસ્તર પર નાખવી જોઇએ. માસિકમાં ખેતી ઉપયોગી વિષયો જેવા કે જમીનની જાતો અને તેની ખાશીયતો,

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n16/mode/1up

realpatidar.com

ખાતર અને ફરટીલાઈઝર, છોડ અને જનાવરનાં દરદો અને ઉપાયો, નવા કીસમનાં ઓજારો અને તેનો ઉપયોગ, ડેરી, કેટલ અને ફાઉલ બ્રીડીંગ, ખેતીવાડી ખાતાના પ્રયોગોની અજમાયશ અને પરિણામ, ખેતીની કોન્ફરન્સોમાં થયેલું કામકાજ ઇત્યાદિનો સમાવેશ થવો જોઇએ. આથી સરકાર કારકુનો તૈયાર કરવા જે ખર્ચ કરે છે, તેના પ્રમાણમાં આ ધોરી ઉદ્યોગ માટે કંઇજ કરતી નથી, તેવી માન્યતા ખેડુતોની નષ્ટ થશે એટલુંજ નહિ, પણ સહેજ વધુ ખર્ચે સરકાર અને રૈયત ઉભયને મોટો લાભ થવા દરેક સંભવ છે. બીજો ઉપાય પ્રદર્શનો છે. ઇલાકાવાર નિયમિત વાર્ષિક ખેતીનાં પ્રદર્શનોથી શાસ્ત્રીય પદ્ધતિથી ખેતી કરવાથી થતા ફાયદાની ખેડુતને ખાત્રી થાય છે. તેમજ ઘણુંજ શીખવાનું મળે છે, માટે આવાં પ્રદર્શનો તરફ વધુ લક્ષ આપી આકર્ષક બનાવવાં જોઇએ, અને ખેડુતોને લાભ લેવાને ઉત્સાહી બનાવવાને દરેક સંભવિત પગલાં ભરવાની જરૂર છે.

૨. મુડી સિવાય ઉદ્યોગ થઈ શકે નહિ તે ખુલ્લું છે. ખેતીના ઉદ્યોગને બીજા કોઈ પણ ધંધા કરતાં મુડીની ઓછી જરૂર નથી. આપણી ગરીબી અને જરૂરીઆત જોઇ દયાની ખાતર કોઇ શાહુકાર નાણાં આપશે નહિ. વેપાર વેપારની રીતેજ કરી શકાશે. મુડી જામીનગીરી અને શાખપર મળી શકે. એક સાધારણ માણસની શાખ અને જામીનગીરી પર નાણાં ધીરનાર વધુ વ્યાજ લેશે અને માત્ર નાની રકમજ ધીરશે. પરંતુ જો આવા પાંચ પચાસ જણ એકત્ર થાય તો પોતાની એકત્ર જામીનગીરી અને શાખપર વધુ નાણાં ઓછે વ્યાજે મેળવી શકશે. એવીજ રીતે જો પાંચ કે દશ દશ રૂપીઆ વરસ દિવસના ભરી મેમ્બરો એકત્ર થઈ કંપની કરે, અને ભંડોળ બેંકમાં મુકે તો સરકાર પણ તેને અમુક મદદ તરીકે નાણાં આપી, ભંડોળ વધારી આપે તેમ છે. આવી રીતે પણ ખેડુતો પોતાની શાખ વધારી શકે. અગર પોતાની બેંક ઉભી કરી શકે. વળી પોતાની પેદાશનું વેચાણ અને જરૂરી ચીજોની ખરીદી પણ આવું મંડળ મોટા પ્રમાણમાં લાભદાયી ભાવોથી કરી શકે. આ બાબતનો ખ્યાલ વાંચકને એકદમ આવશે નહિ, પરંતુ સેજ ઉંડા ઉતરી ધિરજથી વિચાર કરે કે જો હજાર અગર બે હજાર મેમ્બરો એટલે ત્રણ ચાર ગામ એકત્ર થાય, તો કેટલા રૂપીઆ એકઠા કરી શકે. સરકાર પાસેથી કેટલી મદદ મેળવી શકે, અને પોતાના પાકના કશીને ભાવો ઉપજાવી શકે. તેમાંથી તથા પોતાને જોઇતી વસ્તુઓ મોટા જથામાં ખરીદી મેમ્બરોને આપવાથી, કેટલો નફો કરી શકાય તેનો ખ્યાલ આવશે, દાખલા તરીકે વિલાયતમાં રોચડેલ નામના મંડળે આજથી પચાસ સાઠ વરસ પર દરેક મેમ્બર-દીઠ આઠ આઠ આના ઉઘરાવી શરૂઆત કરી હતી, તે મંડળ પાસે આજે કરોડો રૂપીઆ થયા છે અને તેના દરેક મેમ્બરો સુખી થયા છે અને શાહુકારના જુલમમાંથી છુટેલા છે. આવા મંડળને ઇંગ્રેજીમાં કોઓપેરેટીવ સોસાઇટી એટલે અરસપરસ સહાયકારક મંડળ કહે છે. આ મંડળોનો ઇતિહાસ જાણવા જેવો છે, અને ખેડુતની મુક્તિનો આ પણ એક તાત્કાલિક અને સચોટ માર્ગ છે. આની વિશેષ માહિતી માટે કોઓપેરેટીવ સોસાયટીઝ નામનો નિબંધ વાંચવા ભલામણ છે.

૩. ખેતી સુધારણાનો ત્રીજો મુદ્દો તેનાં સાધન છે. વર્ષો પુર્વેની પુરાણી રીત અને પુરાણાં ઓજારો વંશ પરંપરાના અનુભવાનુંસાર સંજોગો અને જરૂરીઆત માટે બરોબર

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n17/mode/1up

realpatidar.com

હતાં, પરંતુ વીસમીસદીના ઘસારા સામે તે હવે ટકી શકશે નહિ તે ચોકસ છે માટે તેમાં સુધારો થવાની જરૂર છે. હિંદુસ્તાનની તરશી જમીનને પાણી કેમ પાવું, વરસાદથી ખેતીને કેવી રીતે સ્વતંત્ર બનાવવી, અને સુકી ખેતી જેને ઇંગ્રેજીમાં ડ્રાયકલટીવેશન કહે છે, તે તરફ ખાસ લક્ષ આપવું જોઇએ છે. પુશા મુકામે જે નંબર ૧૨ ના ઘઉં વવાયા છે અને સંયુક્ત પ્રાંતમાં તે ઘઉંને માત્ર એકજ પાણ દેવાથી ત્યાંના દેશી ઘઉં કરતાં ઉતારમાં ત્રણ મણનો વધારો થયો છે. કવેટા કે જ્યાં પાણીની તંગી છે ત્યાં પ્રયોગો કરતાં માલુમ પડયું છે કે વાવેતર પહેલાં માત્ર એકજ વખત પાણ દેઇ સારૂં ખેડાણ અને સ્વચ્છ નિંદાણ કરવાથી ઘઉં પકવી શકાય છે.

માણસોની જરૂર ઓછી રહે તેવાં સાધનોનો ઉપયોગ કરવાના વખતના છેલ્લા કલાકના ઘંટા વાગી રહ્યા છે. થોડા સમયમાં હુન્નર ઉદ્યોગો જામશે, ત્યારે ખેતીને માણસોની તાણ પડશે, ઉપણવામાં અને કાપણી કરવામાં ચાર પાંચથી વધુ માણસો જોઇએ છે. તેને બદલે ઉપણવાનું મશીન તેમજ કાપણી કરવાનું મશીન (સંચા) ગામાત ખરીદ કરી, તેમનો ઉપયોગ કરવાથી ઓછા માણસોથી તે કામ કરી શકશે. આ મશીનો બહુ કીમતી નહિં હોવાથી ગામાત ખરીદાય, અને ભાડું ઠરાવી વાપરવા દેવાય, તો મશીનોનું મરામત ખર્ચ નીકળશે, અને તેમાંથી જે નાણાં બચે તેમાંથી બીજાં મશીનો લેઈ શકાશે, ખેતીને પાણી પાવા સારૂ કોસ કરતાં સસ્તુ સાધન કોઈ નથી, પરંતુ સેજ મોટા પાયાપર ખેતી કરનારને તે બહુજ અગવડ કરતા છે. કસરતમાં પણ આવા દાખલા ચઢે તેમ નથી, ખેડુતો હજારો રૂપીઆની કીમતવાળાં હળો અને ઓજારો કો–ઓપેરેટીવ સોસાયટીની મદદ વિના મેળવી શકે તેમ નથી. પરંતુ ઉપર જણાવેલ મશીનો (સંચા) જેવાં ઘણાં નાનાં મશીનો અને સુધરેલાં હળો મળે છે, તે તરફ ખાસ લક્ષ દેવું જોઇએ, અને પોતાની ખેતીની પુરાણી રીતમાં સુધારો કરવો જોઇએ. આ બાબતમાં ખેડુત ખંત અને ઉત્સાહ રાખે તો પોતે ઘણું કરી શકે તેમ છે. આપણી રીત અને સાધન નકામાં છે, તેમ મારૂં કહેવું નથી, હું ઉપર કહી ગયોછું કે આપણા મુકરર થયેલ પાકો, તે ઉછેરવાની રીતો અને આપણાં સાધનો, ઘણા વર્ષના અનુભવનું પરિણામ છે, પરંતુ તેમાં સુધારા માટે પુષ્કળ જગો છે, તે વાતની કોઇથી ના પડાય તેમ નથી. માટે સુધરેલી રીત અને સુધરેલાં મશીનો બીજે ઠેકાણે શું શું કરી રહ્યાં છે, તે આંખો ઉઘાડી જોવું જોઇએ, અને ગજા અનુસાર ગ્રહણ કર્યા વિના ઉન્નતિની આશા ફોગટ છે. જીભ કરતાં હાથ અને મગજનો વધુ ઉપયોગ કરવો જોઇએ.

આપણી કોમી કોન્ફરન્સમાં ખેતીની ઉન્નતિના ઉપાયોનો વિચાર કરવો જોઇએ. ખેડુતો પોતે કેટલું કરી શકે અને સરકારે આપણે માટે શું શું કરવું જોઇએ, તે બાબત ખેડુતને સમજ પડે, માટે તેમને પોતાની જરૂરીઆતોથી માહેત કરવા જોઇએ. અને સરકારને આપણી અગવડો જણાવી, તે દુર કરવા વ્યાજબી રસ્તે અરજ કરવામાં આવે તો તે સાંભળવા દરેક સંભવ છે; કારણ ખેડુતની સ્થિતિથી તે વાકેફ છે. વળી તે ખેડુતો તરફ દીલસોજ છે, એટલુંજ નહિ પણ તમારી અગવડોનો સરકાર પાસે વિચાર કરાવવાનો હક બીજી કોઇ પણ કોમ કરતાં ઉતરતો નથી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n18/mode/1up

1917-03 & 04 -Kadva Vijay (1494)

realpatidar.com

તમાકુ વિષે.

(લખનારઃ—શંકર ત્રિભોવન ઓર્ડર.)

તમાકુ એ એક કેફી પદાર્થ છે. તે ચલમ હુક્કા વિગેરેમાં પીવામાં વપરાય છે. તમાકુનો સુકો ઝીંઝીના તથા ટીંબરૂના પાંદામાં નાંખી તેની બીડી વાળી લોકો પીએ છે; તથા બીજી જાતની સિગારેટ બીડી પણ તમાકુનો સુકો નાખી બનાવવામાં આવે છે; આ બીડીઓ પણ લોકો પીએ છે.

તમાકુ પીવાથી ઘણા ગેરફાયદા થાય છે; તે નીચે મુજબ છે.

૧. ધનની ખરાબી થાય છે.

૨. જે માણુસ બીડી ચલમ કે હુક્કો પીએ છે; તેમનાથી સારા માણસ પાસે બેસી શકાતું નથી; કારણુ કે તેની (માણુસની) ગંધ આવે છે.

૩. ચલમ કે બીડી પીતી વખતે તેનો તણખો નીચે પડે તો લુગડાં સળગી ઉડવાનો સંભવ રહે છે. લુગડાં સળગે તેમાં કંઇ નહિ, પણ કોઇ વખત પોતાના શરીરને જોખમમાં નાખવું પડે છે.

૪. બીડી સળગાવવા કે ચલમ ભરવા માટે કોઇ પણ માણસ પાસે દેવતા માગવો પડે છે.

૫. બીડી કે ચલમ પીવાથી હોજરી કોહવાવા માંડે છે, તેથી ક્ષય રોગ થાય છે; ને આખરે મરણ થાય છે. તમાકુ એ આયુષ્ય ટુંકું કરવાનું એક સાધન છે. તમાકુથી મગજને પણ હાની થાય છે.

૬. તમાકુના વ્યસનીના હાથમાં ચાઠાં પડે છે; તે હાથની શોભામાં કેવો વધારો કરે છે? (તે ચાઠાં બીલકુલ વધારો કરતા નથી પણ ઉલટાં હાથને કદરૂપા બનાવે છે.) હાથમાં જેવાં ચાઠાં પડે છે તેવાં ચાઠાં હોજરીમાં પણ પડે છે.

૭. ચલમ તથા બીડી પીવાથી કોઇ વખત તમ્મર ચઢી આવે છે. (ચકરી આવે છે.)

આ રિવાજ આપણી જ્ઞાતિમાં તથા બીજી જ્ઞાતિમાં ઘણો ફેલાયો છે. ચાર પાંચ વરસનાં નાનાં બાળકો પણ બીડી પીએ છે; એ કેવી નવાઇની વાત છે?

નાનાં બાળકો પોતાના કુટુંબીઓને બીડી પીતાં જોઇને પોતે તે પ્રમાણે કરતાં શીખે છે; અને તેઓને આગળ જતાં ધીમે ધીમે દારૂ જેવા બીજા વ્યસનની ટેવ પડે છે.

કેટલાક અણુસમજુ અભણ લોક એમ કહે છે, કે ખાધા પછી ચલમ કે બીડી પીવાથી શાંતિ થાય છે, વળી બીજું એવું કહે છે કે બીડી કે ચલમ પીધા વિના ઝાડો ખુલાસેથી ઉતરતો નથી; જો તે ખરૂં હોય તો બીજા કેટલાક તમાકુના વ્યસની નથી તેમને તો બીલકુલ ઝાડો ઉતરેજ શેનો? (બીલકુલ ઉતરેજ નહિ.) હું ધારૂં છું કે એ માન્યતા તદ્દન ખોટી છે.

આ રિવાજ પહેલેથીજ આપણા દેશનો નથી. તમાકુ માટે આપણી માતૃભાષા સંસ્કૃતમાં શબ્દ નથી. આ રિવાજ યુરોપીઅનો અમેરિકામાંથી લાવ્યા, અને ઇંગ્રેજો આ-

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n19/mode/1up

realpatidar.com

પણુ દેશમાં લાવ્યા. બસો ત્રણુસો વરસમાં આ માઠી વસ્તુ ઘેરઘેર પ્રસરી ગઇ છે. એક આશ્ચર્યજનક વાત એ છે કે જ્યારે સુધારો દાખલ કરવો હોય ત્યારે તે ઝટ બધે ઠેકાણે દાખલ થઇ શકતો નથી; પણ કુધારો એકદમ દાખલ થાય છે.

શું તમને તમારૂં આયુષ્ય અને પૈસો વહાલો નથી? જો તમોને તે વહાલાં લાગતાં હોય તો તમો આ રિવાજ મુકી દો, અને તમારૂં આયુષ્ય અને પૈસો બચાવો. જો આ રિવાજ અટકશે તો ઘણાના જીવ જતા અટકશે તથા અબજો રૂપીઆનો બચાવ થશે.

એક ઠેકાણે શ્લોકમાં લખ્યું છે કે;—

दरिद्रोऽपि नरोन्नं तमाखुं नैवमुञ्चति।
निवारितोऽपि मार्जारस्तमाखुं नैव मुञ्चति ॥

આ શ્લોકનો અર્થ એ છે કે:—

જેવી રીતે બિલાડી દૂધ પીએ છે, તેમ છતાં ઉંદરને છોડી દેતી નથી તેવી રીતે માણુસ જો કે બહુ ગરીબ હોય તો પણુ તે તમાકુ મૂકી દેતો નથી.

આપ સર્વ ભાઇઓને આ દીન બાળક એવી વિનતી કરે છે કે આપ સર્વ આ રિવાજ ધીમે ધીમે મૂકી દેજો અને પોતાનાં બાળકોને તે તરફ જતાં અટકાવશો.

હે ભાઇઓ! આપ સર્વે નીચ માણુસ પાસે દિવાસળી કે દેવતા જેવી નાની ચીજની ભીખ માગતાં આંચકો ખાતા નથી, પણુ દેશની સેવાને માટે ભીખ માગતાં આંચકો ખાઓ છો એ કેવી હ્રદયભેદક (મનને વીંધી નાખે તેવી) વાત છે! માટે મહેરબાની કરી દિવાસળી અને દેવતાની ભીખ માગવી પડતી મૂકીને દેશની સેવાને માટે ભીખ માગજો. મારી એવી આશા છે કે આપ સર્વ ભાઇઓ તમાકુનું વ્યસન મૂકી દઇને દેવતા તથા દિવાસળીને બદલે જ્ઞાતિ કે દેશની સેવાની ભીખ માગશો.

બીજુ એ છે કે તમે તમારૂં ધન તમાકુના વ્યસનમાં પડી ખરચી નાખો છો; પણુ તેમાં ન ખરચતાં તે ધન એકઠું કરી મૂકો અને તેનો ઉપયોગ વિદ્યાદાન આપવામાં કે બીજા સારા કામમાં કરો. તમે એ પ્રમાણે કરશો એવી મારી આશા છે.

ગૌવધ અટકાવો.

(લેખક:—ખોડીદાસ મંગળદાસ પટેલ.)

दया धरमको मूल है, पाप मूल अभिमान;
तुलसी दया न छोडीए, जब लग घटमें प्रान.

અરે! આર્ય ભ્રાતાઓ! જેના પુત્રો ઉપર ખેતીનો મહાન કારભાર ચાલે છે; જેના દુધ-ઘી ઉપર આપણે નિર્વાહ ચલાવીએ છીએ; જેના દૂધ વડે મા વિનાનાં નાનાં બાળકો પોષાઈ ઉછરે છે; જેને ધર્મશાસ્ત્રે માનનીય કહી છે; જેને વૈદકશાસ્ત્રે મોકમપણે વખાણુી છે અને કૃષ્ણુ સરખા જેના રખેવાળ થઇ મહત્તામય કરી છે, તેવી પણુ ગરીબ ગાય આજે ઘાતકીપણે તમારી દૃષ્ટિએ દિવસની હજારો મરતી જુઓ છો. દિવસે દિવસે

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n20/mode/1up

realpatidar.com

આપણે તન, મન અને ધનથી નબળા પડતા જઇએ છીએ શું તેવું કારણ ગૌવધ નથી? અરે! આપણો મુખ્ય ખોરાક દૂધ–ઘી તથા મહાન ધંધો ખેતીનો અને તેમાં જોઈતું મુખ્ય સાધન બળદ તે પણ કયાં મળે છે? ૩૩ કરોડ વસ્તિવાળા આ ભારતીય પ્રદેશમાં હિસાબ પ્રમાણે માણુસ દીઠ ફક્ત અધોળ દૂધ આવે છે, વળી જે બળદની જોડ પહેલાં ૫૦ રૂપીએ મળતી તેના અત્યારે ત્રણુસો રૂપીઆ આપતાં મળતી નથી. જયારે આપણા પૂર્વજો ઊભે વાડકે દૂધ પીતા તથા જબરા–પુષ્ટ બળદોથી ખેતી કરતા ત્યારે આપણે શેર દૂધમાં સોળ જણ સમજી દૂબળા પાતળા બળદથી ખેતી કરીએ છીએ. તે શું હિંદની ઉન્નતિમાં સાધનભૂત નથી?

વડોદરા ખેતીવાડી ત્રિમાસીકમાં રા. રા. દેવજી ભાણુજી પંડયાએ એ સંબંધી લેખ લખેલો છે જેમાં જણાવે છે કે હિંદમાં દરરોજ ૩૬૦૦૦ ગાયોનો વધ થાય છે. દરેક ગાયના ત્રીશ રૂપીઆ પ્રમાણે ગણીએ તો દરરોજ ૧૦૮૦૦૦૦ રૂપીઆનું અને વરસના ૩૮૮૮૦૦૦૦૦ રૂપીઆનું મોટું નુકસાન આ અભાગી હિંદને થાય છે. ગાયોના હિસાબ સંબંધમાં એક મોલવી સાહેબ લખે છે કે આખા હિંદમાં કેટલી ગાયોનો વધ થાય છે તેનો મારી પાસે હિસાબ નથી તેમજ દેશાટન કરીને મેળવવાની શક્તિ નથી. માત્ર એક માઈલના વિસ્તારવાળા મૂલકમાં ૬ લાખ માણુસો વસે છે તેનો મેં અડસટ્ટો કાઢયો છે. દરેક સ્થાનના કસાઇ–ખાનામાં વધ કરવાના પશુઓની ગણુત્રિ રાખવામાં આવે છે. જે મેં વિશ્વાસપૂર્વક કરેલી છે. આ ૬ લાખની વસ્તીએ–હજાર ચોરસ માઇલે દરરોજ ૫૮-૫૮ ગાયોને ક્રૂર છરીવડે રેંસી નાખવામાં આવે છે. જે વાર્ષિક ૨૧૦૦૦ ની સંખ્યા થાય છે તે કેટલી મોટી છે. અફસોસ!

અરે! ક્ષત્રિઓ કે જેના એક રક્ત બિંદુ પડતાંની સાથે પોતાનો પ્રાણ સમર્પવા તૈયાર થતા, જે લોકો તેના દરશન સિવાય ભોજન કરવું મુલ્તવી રાખતા, તે આજે દરરોજ ૩૬૦૦૦ મરતી હો કે ૨૧૦૦૦ પણ શું તે સંખ્યા સામું પણ જોતા નથી.

એક પણ એવો માણુસ નહિ હોય કે જે પોતાની ઉન્નતિ ઇચ્છતો નહિ હશે ક્યારે તમેજ કહો કે ગાય આપણુને કઈ રીતે ભારે પડે છે. અરે! મરતાં સુધી પોતાના પરિવાર તથા દૂધ–ઘીથી અને મરણ પછી ચામડાથી અને હાડકાંથી આપણુને ઉન્નત કરી પોતાની ફરજ અદા કરે છે. ગાયો ઓછું દૂધ આપે છે તેનું કારણ આપણે પોતેજ છીએ. તેઓ ભૂખમરાથી પીડીત થઇ રસ્તાઓનો કચરો તથા વિષ્ટા જેવી વસ્તુઓ ખાઇ પોતાનું શરીર નિભાવે છે તેને દૂધ કેટલું તથા તેની પ્રજા કેટલી જોરાવર હોય તેનો તમારેજ વિચાર કરવો.

અસલના વખતમાં ઋષિઓ ગાયના દૂધનુંજ પાન કરી હજારો વર્ષ પોતાનો દેહ ટકાવી રાખવા શકિતમાન થતા, આપણે કોઇ કોઇ વખત એવું પણ સાંભળીએ છીએ કે તેઓ વાછરડાને ધાવતાં તેના (વાછરડાના) મુખમાંથી પડતા ફીણ ઉપર એટલે કે ફીણ ખાઇ–ચાટી શરીર સુખરૂપ નિભાવતા હતા. જેમાંના દ્રષ્ટાંત ધૌમ્ય ઋષિના શિષ્ય ઉપમન્યુ હતા. આ ઉપરથી જણાશે કે ગાયો તે વખતે લગભગ મણુ સવામણુ દૂધ આપતી હોવી જોઇએ. ખરેખર આપણે પણ તેને સારી રીતે સાચવી શકીએ તો સારા પ્રમાણમાં દૂધ મેળવવા શક્તિમાન થઇએ!

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n21/mode/1up

realpatidar.com

આપણે આખલાનો બળદ કરવામાં પાપ ગણીએ છીએ પણ તેને મારવામાં-જીવથી મારી નાખવામાં બિલકુલ અચકાતા નથી. ખાજે ડૂચા મારી બારણું ઉઘાડું મુકયું, તે પડતા આભને હાથ વડે ટેકાવી રાખવું તેના જેટલી મૂર્ખાઇ છે. જો તમને ધર્મની, દયાની, અને દેશની લાગણી હોય તો તેમને પાજો. (સતસંગ.)

પેગંબર સાહેબના ફરમાનો.

હજરતઅલી સાહેબે ફરમાવ્યું છે કે:—

ભીસરો.

॥ फल तजअल् बुतूनकुम मकाबरल हयूवानात् ॥

અર્થ—તું પશુઓની કબર તારા પેટમાં કરીશ નહિ. અર્થાત્ પશુ-પક્ષીઓ મારી તું ખાઇશ નહિ.

ફારસીબેત.

न साझी म कामे शिकपरा तुग्रूर । जेवेहरे बहाय म जेवेहरे तूग्रूर ॥

અર્થ—તું પશુ-પક્ષીઓની કબર તારા પેટમાં કરીશ નહિ. અર્થાત પશુ-પક્ષીઓને મારી તું ખાઇશ નહિ.

કુરાનનાં પ્રમાણો.

કુરાને શરીફમાં **સુરાઅન આમ** આયત ૧૪૨માં અલ્લાતાલાએ સાફ ફરમાવ્યું છે કે:—

व मिनल अनआमे हमूलतंव वफर्शा । कुलूमिम्मा रजक कुमुल्लाहो ॥

અર્થ—અલ્લાએ ચોપગાં જાનવરોમાંથી કેટલાંક ભાર ઉપાડવા માટે પેદા કીધાં છે. અને ખાવા માટે જમીનને લગતી વનસ્પતિ તથા અનાજ ઉત્પન્ન કર્યું છે તે તમે ખાઓ.

સુરાઅન આમમાં લખ્યું છે કે:—

તમે ન ખાઓ:—લોહી અને ડુક્કરનું માંસ, મોતથી મરે તેનું માંસ, કોઇ મૂર્તિના નામથી મારવામાં આવે તેનું માંસ, ગળે ફાંસો દઇ મારવામાં આવે તેનું માંસ, ઘાથી મારવામાં આવે તેનું માંસ, પડવાથી મરે તેનું માંસ અને કોઇ બીજા પ્રાણીના મારવાથી મરે તેનું માંસ ખાવું નહિ.

અલ્લા, મક્કે સરીફમાં શિકારની મનાઈ કરે છે, વાંચો કુરાનમાં **સુરાઉલમાયદ** સિપારા ૪ મંજલ ૩ આયત ૩ લખ્યું છે કે:—

મક્કામાં તેની હદ સુધીમાં કોઇએ જાનવર મારવું નહિ; અને કોઇ ભૂલથી મારે તો તેને બદલે પોતાનું પાળેલું જનાવર મૂકી દેવું. અથવા બે ડાહ્યા માણસો જે કીંમત ઠરાવે તેટલી કીંમતનું ખાણું ગરીબોને ખવરાવવું.

કુરાને શરીફમાં ખુદા ફરમાવે છે કે ' મક્કા શરીફની યાત્રાએ જાઓ ત્યારથી જ્યાંસુધી પાછા ફરો નહિ ત્યાંસુધી રોજા રાખો, જાનવરોને મારો નહિ, અને જે ધર્મના ખાસ દિવસ ગણાય છે, એ દિવસોમાં માંસ મત ખાઓ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n22/mode/1up

realpatidar.com

બકરી ઇદના દિવસે બકરી ન મારવા વિષે કુરાનમાં **સુરાન હજની** ૩૬ મી આયાતમાં અલ્લાતાલાએ ખુદ ફરમાવ્યું છે કેઃ—

"માંસ અગર લોહી મને પહોંચશે નહિ, પણ એક પરહેજગારી પહોંચશે."

ઇબ્રાહીમ પેગંબર જ્યારે ઇમાનમાં આયા, ત્યારે તેમના ઈમાનની પરિક્ષા કરવા સારૂ અલ્લાએ તેમને કહ્યું કે તારી વહાલામાં વહાલી ચીજનો ભોગ આપ. તે ઉપરથી ઇબ્રાહીમ પેગંબરે પોતાના એકના એક છોકરા **ઇસ્માઈલને** મારવા તૈયાર કર્યો, અને પોતાની આંખોએ પાટો બાંધી તેને છરી વડે મારવા જાય છે, તેવામાં ઇશ્વરની કુદરતથી છોકરાને ઠેકાણે એક ઘેટું (દુમ્બો) આવી ઉભું રહ્યું (એક ફેરસ્તાએ છોકરાને ઉઠાવી લઇ તેની જગ્યાએ ઘેટું મુકયું) અને તે કપાઇ ગયું અને છોકરો બચી ગયો. અલ્લાએ ઘેટાને પણ સજીવન કર્યું.

આ ઉપરથી જાણવું જોઇએ કે અલ્લાએ તો પેગંબર સાહેબના ઈમાનની પરિક્ષા કરવા માટે ઉપરોક્ત પ્રયત્ન કર્યો હતો. નહિ કે ઘેટાનો ભોગ માગેલો. માટે બન્ધુઓ દયા લાવી કોઈ પણ પ્રાણીનો વધ સમજુ વર્ગે છોડી દેવો જોઇએ, કારણ કે કુરાનમાં સૂરેઅના આમમાં લખ્યું છે કે—

वमामिन् दाब्बतित फिल्‌ अर्देवला तैरून ।
यतीरो वजनाहीय्ये ईल्ला अममूम अनसालोकुम ॥

અર્થ—અને જે પશુ પૃથ્વી ઉપર ચાલે છે, અને જે પક્ષી પોતાની પાંખો વડે ઉડે છે; તે બીજું કાંઇ નથી, પણ તમારા જેવાજ લોકો છે, (મતલબ કે તેમને તેમનું જીવન તમારા જેવુંજ વહાલું છે.)

(સત્સંગ)

ગાયનું માંસ મુસલમાનથી ખવાય કે?

અફઘાનિસ્તાનની ફારસી ભાષામાં પ્રગટ થતાં "સુરાજુલ અખબાર"માં એક "અફઘાન મુસાફર"ની સહીથી પત્ર પ્રસિદ્ધ થયો છે અને ગૌમાંસ ભક્ષણ વિષે હિંદુસ્તાન શિવાયના મુસલમાનો કેવા વિચારના છે તે એ પત્રથી સારી રીતે જણાઇ આવે છે તેથી ઈસલામી તથા હિંદુ ભાઇઓની જાણ માટે મજકુર પત્રનો સારાંશ આ નીચે પ્રગટ કરીએ છીએ.

"હું એક ગરીબ અફઘાન મુસાફર આજ નવ વરસ થયાં અરબસ્તાન વગેરે પ્રાંતોમાં પ્રવાસ કરૂં છું. ચાર વરસ એશિઆ માઇનરના દમાસકસમાં રહ્યો હતો, આ મુદતની અંદર ત્યાંના તમામ શહેરોમાં ગૌમાંસ વેચાણની દુકાન મારા જોવામાં આવી હતી જેના ગ્રાહકો યાહુદી અને ખ્રીસ્તી લોકોજ છે. એશિયાઇ તુર્કસ્તાનમાં કોઇ પણ મુસલમાન આ દુકાનમાંથી ગૌમાંસ ખરીદતા નથી અને ખાતા પણ નથી. મુખ્ય મહમદી રાજ્યની રાજધાનીના ઇસ્તંબુલ અને અનાતુલ વગેરે શહેરમાં મેં પ્રવાસ કરેલો છે. તપાસની અંતે ત્યાં પણ ગૌમાંસ ખાનારા યાહુદી અને ક્રિશ્ચિયનોજ છે. જે કોઇ મુસલમાન ક્રિશ્ચિયનોના સહવાસી છે. તેઓની દૃષ્ટિ ગૌમાંસ ભક્ષણ કરવા તરફ રહે છે. મિસર દેશના અત્યંત મહત્વના અને ઐતિહાસિક શહેર કેરોમાં બાર લાખ મનુષ્યની વસ્તિ છે. ત્યાં ગૌમાંસ વિક્રયની ચાર પાંચ દુકાનો છે, અને ત્યાં પણ યાહુદી અને ક્રિશ્ચિયન સિવાય ખરીદનાર નથી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n23/mode/1up

realpatidar.com

હું ત્યાં હતો ત્યારે મારા પ્રવાસ દરમ્યાન મેં કોઇપણ મુસલમાન દશ રૂપીઆભાર ગૌમાંસ ખરીદ કરતાં જોયેલ નથી. અફ્‌ઘાનિસ્તાનમાં ગૌમાંસ ખાનારા લોક છે, પરંતુ તે કનિષ્ટ પ્રકારના છે. ઇરાનના નાજુક પ્રકૃતિના લોકો છતાં તેઓ ગૌમાંસનું બિલકુલ ભક્ષણ કરતાં નથી. એશિયાઇ તુર્કસ્તાન બુખારા વગેરેમાં દેખીતો ગૌવધ થતો નથી; જ્યારે કાબુલના હાલના નામદાર અમીર જે વખતે હિંદુસ્તાન આવ્યા હતા અને ઇદને દિવસે દિલ્હી મુકામે ગાયને ન મારવાનો ઉપદેશ આપ્યો હતો ત્યારે તે માટે વર્તમાનપત્રોએ તેની પ્રશંસા કરી હતી. તે વખતથી હું આજ સુધી આ બાબતની બારિકાઇથી તપાસ કરતો રહ્યો છું. અનુભવને અંતે મુસલમાની રાજ્યોમાં ખુદ મુસલમાનોમાં પણ ગૌમાંસ ખાવાનો રિવાજ પડેલો નથી. આ બાબત મેં ઘણા વિદ્વાન અને બુદ્ધિમાન લોકોની સાથે વાદવિવાદ કરેલો છે. એ વખતે એક વિદ્વાને એવો ઉત્તર આપ્યો કે "ગૌમાંશ વ્યાધિને ઉત્પન્ન કરનાર છે, ગાયનું ઘી ઔષધિ છે. અને ગાયનું દુધ આયુષ્યવર્ધક છે" તેના ઉત્તરમાં મેં કહ્યું કે, "હિંદુસ્તાનમાં ગૌવધ અને ગૌમાંસ ભક્ષણ ધર્મ નિર્મિત છે. એવું ત્યાંના મુસલમાન કેમ માને છે?" તેણે કહ્યું કે, હિંદુ મુસલમાનના પરસ્પર દ્વેષનું આ પરિણામ છે, તેમાં ધર્મને કંઈ સંબંધ નથી. પહેલાંના હિંદુ પંડિતો અને મુસલમાનના મુલ્લાંઓની પ્રવૃતિ ચોક્કસ સંજોગને લીધે એક બીજાના દોષો બતાવી અમુક પક્ષને દુઃખ લગાડવા તરફ હતી! હાલમાં પરસ્પર વેર ઉપજાવી કોઇની લાગણી દુઃખાવાનું ધોરણ મુસલમાની રાજ્યોમાં પણ નથી, તે અફગાન બાદશાહના ભાષણ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે. મુસલમાની ધર્મનો ઉદય અરબસ્તાનમાં થયો હતો તથા ત્યાંના મુસલમાનો મારા કરતાં વધારે માહિતગાર હોય; પણ હું જ્યાં સુધી સમજી શક્યો ત્યાં સુધીમાં મેં જે જોયું અને સાંભળ્યું તે ઉપરથી ગૌમાંસ રોગકારક છે અને મુસલમાની ધર્મની રૂઢી પ્રમાણે સારા માણસો તેને અડકી શકતા નથી એવી મારી ખાત્રી થયેલી છે. હિંદુસ્તાનમાં પણ હું કેટલીક મુદત રહ્યો છું, તેથી ત્યાં પણ મારો અનુભવ એવો થયો છે કે મુસલમાન રોગીઓના હકીમો ગૌમાંસ નહી ખાવાનોજ ઉપદેશ કરે છે અને ઔષધના અનુપાનમાં ઘી અને દુધજ બતાવે છે. આપણા દેશમાં ખેતીનું કામ બળદોપર અવલંબી રહેલું છે અને તમામ લોકોને દુધ ઘીની ઘણી જરૂર પડે છે. આવા વિચારથી પહેલાંના મુસલમાનો ઉપયોગી જનાવરને હલાલ કરવા તૈયાર થતા નહિ.

સત્સંગ.

મુસલમાનોએ કરેલો માંસાહાર ત્યાગ.

મુર્શિદાબાદના નામદાર નવાબ સાહેબે પોતાના રાજ્યમાં બકરી ઇદના તહેવારે ગાયનો વધ કરવાનો અટકાવ કર્યો હતો.

જુનાગઢ નામદાર નવાબ સાહેબે પોતાના રાજ્યના નોકરોને મૂંગા પ્રાણીઓ ઉપર ઘાતકીપણું ન ગુજારવા ફરમાન કર્યું છે અને તે તરફ બેદરકાર રહેનારને સખ્ત શિક્ષા કરવા હુકમ કર્યો છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n24/mode/1up

realpatidar.com

જયપુરમાં ૧૬ દૂકાનો કસાઇની હતી તેમાંથી ૧૨ કસાઇઓએ જીંદગી સુધી બકરાંનો વધ નહીં કરવાનો ઠરાવ કર્યો છે.

ઇંદ્રગઢમાં કનીરામ નામના કસાઇએ આખી જીંદગીમાં દારૂ માંસ ખાવા તથા હિંસાનો ત્યાગ કર્યો છે.

અમો દયા ખાતે ઇદના દિવસે ગાયનો વધ નહિ કરવાનો ઠરાવ મુસલમાનોએ કર્યો છે.

મુસલમાન ભાઇઓને અમારી નમ્ર અપીલ.

મહોમેદન ભાઈઓ ! ઉપર જણાવેલા હજરત મોહંમદ સાહેબ પેગંબરના ફરમાનો ઉપર ધ્યાન આપી તેમના પવિત્ર ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તો એવી અમારી નમ્ર વિનંતિ છે. તેઓ ફરમાવે છે કે ધર્મના ખાસ દિવસોમાં માંસ મત ખાઓ. એમના આ પવિત્ર ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તી અલ્લાને વહાલા થાઓ. મુસલમાન ભાઇઓ દુનીઆમાં બે પ્રકારના ખોરાક ગણે છે. એક **આબી** અર્થાત પાણીથી પેદા થનારા અનાજ ફળ વગેરે (આ પવિત્ર મનાય છે) તથા બીજા પ્રકારનો "પેશાબી" અર્થાત પેશાબથી થનારા મનુષ્ય, પશુ, વગેરે (આ ખોરાક અપવિત્ર મનાય છે) મુસલમાન ભાઇઓ પેશાબને અપવિત્ર સમજે છે. અને કપડામાં ન લાગી જાય એ માટે વજૂ કરે છે. અર્થાત પેશાબ કર્યા પછી માટી અથવા ઠીકરાથી પવિત્રતા કરે છે પરન્તુ નવાઇ જેવી વાત છે કે જે શરીર મળ મુત્ર વગેરેથી ઉત્પન્ન થાય છે એના માંસને ખાવામાં એમને તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થતો નથી. માંસ જોવામાં ખરાબ, રક્ત હાડકાં વગેરે અપવિત્ર પદાર્થો સાથે મળેલું અને દુર્ગંધ આપનારૂં હોય છે જેનો ખાવાથી ક્ષય, ગંડમાળ, રક્તપીત, વાયુરોગો, અતિસાર, તાવ વગેરે પેદા થાય છે.

અમે આશા રાખીએ છીએ મહોમેદન ભાઇઓ હજરત મોહમદ સાહેબના આ પવિત્ર ઉપદેશ તથા ધર્મના સાચા સિદ્ધાંત પ્રમાણે વર્તી બિચારાં વિના વાંક રેંસાતાં અનાથ પ્રાણીઓને જીવતદાન આપશે.

પશુરક્ષા.

ગઝલ–કવ્વાલિ.

ગરીબડાં ગાય બકરાંની, મુંગી લાચાર ગરદન પર,
ન લાજીમ છે ચલાવાનું, કદાપિયે ખુની ખંજર.
ગરીઓ પર રહેમ કરવા, તણી પરવા ત્યજી દેવી !
જગતનું હિત સંહરવા, મુંગાની બદદુઆ લેવી !
ઘટે ઇન્સાનને એવું, નથી કો ધર્મ ગ્રન્થોમાં,
ન વેદોમાં, કુરાને ના, અગર કો અન્ય પન્થોમાં.

न साझी म कामे शिकपरा तुयूर
जेबेहरे बहाय म जेबेहरे तूयूर

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n25/mode/1up

realpatidar.com

તમોને પાળવા, માટે દહીં દે, દુધ દે, ઘૃત દે,
હણી પરમાર્થી પશુઓને, ચહો કાં વ્યર્થ અનૃતને ?
ખરેખર કાચું કંચન તે, સમજીએ તો પશુઓ છે.
કહો છો કાચું સોનું આં, તમારા દેશમાં પાકે.
કૃષિથી દેશની રક્ષા, કૃષિથી દેશનું જીવન,
કૃષિથી દેશની કીર્તિ, કૃષિ એ દેશનું છે ધન.
વળી વૃષ્ટિ તણું સાધન, પકવવા અન્ન પ્રભુ દે છે,
કદાપિ માંસ ભોજનથી, શરીર બળની થતી વૃદ્ધિ,
તથાપિ કાં હરો હાથે, પશુરૂપ દેશ સમૃદ્ધિ ?
ખરેખર માંસ ભોજનથી, થતું ઉલટુંજ અલ્પાયુ !
ફલાહારે પમાયે છે, સહજમાં પુષ્ટી દિર્ઘાયુ !
તમારા દેશની દોલત, ખરેખર એ પશુઓ છે !
તમારા દેશની રક્ષક, ખરેખર એ પશુઓ છે !
તમારૂં બળ અને બુદ્ધિ, બધુંયે એ પશુઓ છે !
તમારી ઉન્નતિ કેરો, સુદઢ પાયો પશુઓ છે !

શ્રી ઉમિયામાતા સંસ્થાન, ઉંઝા.

દર વર્ષની માફક ઓણ પણ મેળાની ગોઠવણ ઠીક થઇ હતી. તેમાં ભાગ લેવા અમદાવાદથી પ્રમુખ સાહેબ વગેરે બન્ધુઓ, વડગાસથી દેશાઇ અમરસિંહજી, કડવા પા. શુ. સમાજના સેક્રેટરી વગેરે આવ્યા હતા. એ પૂર્ણીંમા હોવાથી તથા તે અરસામાંજ પુષ્કળ વરસાદ થવાથી અનિયમીત રૂતુને લીધે માણસોની જમાવટ ઓછી હતી, તોપણ કડી, વીશનગર, વડનગર, પાટણ, વિરમગામ, ભરૂચ વગેરે બહારગામથી તથા આસપાસનાં ગામોમાંથી મળી ત્રણેક હજાર માણસોએ આ પ્રસંગે માતાજીનાં દર્શનનો લાભ લીધો હતો. ઉપરાંત કડી પ્રાંતના સુબાસાહેબ શ્રીમંત સંપતરાવ મહારાજ પણ પધાર્યા હતા. તેઓ નામદારની મે. પ્રમુખ સાહેબે પાનસોપારી વગેરે સરભરા કરી હતી. નિયમ પ્રમાણે યજ્ઞ, પુજાપાઠ વગેરે વીધી પણ થયો હતો. બીજે દિવસે માતાજીનો ભંડાર ઉઘાડવામાં આવ્યો હતો, જેમાંથી લગભગ ત્રણુસેહ રૂપિયા નીકળ્યા હતા.

આ પ્રસંગે મે. પ્રમુખસાહેબ દરસાલ માતાજી સંસ્થાનની જનરલ મીટીંગ બોલાવે છે, તે પ્રમાણે ઓણ પણ કમીટીના સઘળા સભાસદોને સવેળા મીટીંગમાં ભાગ લેવા પ્રમુખ સાહેબ શેઠ દુર્ગાપ્રસાદભાઇએ સુચનાપત્રો લખ્યા હતા છતાં ઘણા આવ્યા ન હતા. અમને આપણા આવા સ્વભાવ તરફ ઘણી અજાયબી અને ખેદ થાય છે. જો આપણને આ મીટીંગમાં હાજર થઈ તેના વહીવટમાં ધ્યાનપૂર્વક જોવાનો અવકાશ ન હોય તો, અમે તો ડહાપણભર્યો રસ્તો એજ જોઇએ છીએ કે બહેતર છે કે પોતાની જગાનું રાજીનામુ આપી જવાબદારીથી છુટા થવું અને અન્ય ઉત્સાહી યુવાન માણસો હોય તેમને

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n26/mode/1up

realpatidar.com

માગ કરી આપવો. આપણા આવા સભાસદો પૈકી જે લાંબી મુદત થયાં હાજર થવાની નવરાશ વિનાના હોય તેમને માટે યોગ્ય શું થાય તે ધારાધોરણ તપાસવા માટે મે. પ્રમુખ સાહેબ અને કમીટીને વિનતિ કરીએ છીએ. એવા સભાસદ બન્ધુઓની આવી જ્ઞાતિ ભકિત અને સંસ્થા તરફની ઉદાસ વૃત્તિથી વહીવટ કરનારા પરોપકારી પ્રમુખસાહેબ અને અન્ય ઉત્સાહી સભાસદોને વહીવટમાં કેટલી અગવડ થતી હશે તેનો ખ્યાલ કરવા અમે એવા સ્વભાવવાળા બન્ધુઓને વિનવીએ છીએ. આપણી આ સંસ્થાની વ્યવસ્થાપક કમીટીના આવા અંધેરથી આવેલા એક અતિ ભયંકર પરિણામને અમે રજુ કરી તે તરફ કાંઇક પગલાં લેવા જવાબદાર વ્યવસ્થાપકોનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ.

માતાજી સંસ્થાનની પાસેજ માનસરોવર નામે એક પાકો બંધાવેલો કુંડ છે. (વાંચો કણબી ક્ષત્રિય ઉત્પતિ પાને ૨૨૫) તેની ચારે બાજુ ઇંટ ચુનાથી ચણેલી દિવાલો છે. ગયા ચોમાસામાં પાસેના વહેનમાંથી પાણી અંદર ધસી આવ્યું ને તે બંને દિવાલો તોડી પુષ્કળ માટી ખેંચીને કુંડમાં ભરાયું, તેથી ઇંટો, માટી વગેરેથી કુંડ પુરાયો ને બંને દિવાલો પડી ગઈ. આ કુંડની એવી સ્થિતિ છે કે જો વખતસર તેનું સમારકામ કરવામાં આવ્યું હોત તો એ અઢી હજાર રૂપિયાથી કદાચ પતી જાત, પરંતુ હવે મોસમ પુરી થઈ ચોમાસાની રૂતુ બેઠી છે; તેથી કમનસીબે આણના ચોમાસામાં પણ કુંડને થયેલ નુકશાનમાં ઓર વધારો થશે ને આ ચોમાસુ પુરૂ થતાંજ જો કામની શરૂઆત કરવામાં આવશે તો પણ લગભગ દોઢું નુકશાન તો ખમવું પડશે. ઠીક, આ એક અકસ્માત થયો છે તેને કોઇ શી રીતે રોકી શકે? પણ તેને તે પછીની નવી શરૂ થતી મોસમમાંજ સમારવાની જોખમદાર સભાસદોએ પેરવી કરી હોત તો આટલે નુકસાનેજ પતી જાત. જો માતાજી સંસ્થાનનું ફંડ આટલોય બોજો ખમી શકે તેમ ન હોય તો, તેવી ખરી વસ્તુસ્થિતિથી જ્ઞાતિને વાકેફ કરી તે ખાતા પુરતુ પણ એક નિરાળુ ફંડ કરવાની અનિવાર્ય આવસ્યકતા છે. અમારા જાણવા પ્રમાણે તો જ્ઞાતિનો જનસમાજ એવા પણ અંધારામાં છે કે માતાજી પાસે તો મોટું એક ફંડ છે. અમે નમ્રતાપૂર્વક લાગતા વળગતાઓને વિનતિ કરીએ છીએ કે સંસ્થાની સાચી આર્થિક સ્થિતિ જનસમાજના જાણવામાં નથી તેનું આ પરિણામ છે ને તેથીજ આપણ સહુએ (નહિ કે એકલા પ્રમુખ સાહેબજ) સાથે મળી જ્ઞાતિ શીરોમણી ને. ના. પાટડી દરબારશ્રી અને વિરમગામના ના. દેશાઇશ્રી તથા અમદાવાદ, સુરત મુંબાઇના સ્વજ્ઞાતિય ગૃહસ્થોને વિનવિ સત્વર યોગ્ય પગલાં લેવાં અનિવાર્ય આવશ્યક છે કે જેથી નવી શરૂ થતી મોસમથીજ કુંડનું ને માતાજીના સંસ્થાનના કોટ ધર્મશાળા વગેરેનું સમારકામ શરૂ થઇ શકે.

આ સ્થિતિનો લાભ લઈ વારંવાર બદમાસ માણસો બહારગામ જઇ માતાજીના નામે હજારો રૂપિયા લઈ આવ્યા છે ને ખાઇ ગયા છે, તે કાંઇ નવી વાત નથી. શું આવી અંધાધુની ચલાવી લેવા યોગ્ય છે? સંવત ૧૯૬૫ ની સાલમાં જમેતપુરાનો (મુળ સરઢવનો) એક પટેલ ઇડર પ્રગણામાં જઇ માતાજીના નામે ત્રણસેં ચારસેં રૂપિયા ઉઘરાવી ગયાની વાત તેજ સાલના મેળામાં આવી હતી ને તે માણસ પણ તેજ મેળામાંથી પકડાયો હતો. વળી વચ્ચે પણ આવાં ઉઘરાંણાં થવાના બનાવ સાંભળવામાં આવે જાય છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n27/mode/1up

realpatidar.com

તેમાં પણ માળવા ને નિમાડના પ્રદેશમાં તો માતાજીના નામે દરસાલ કણબીઓ, બ્રાહ્મણો; બારોટો અને ભવાયા–તરગાળા સુદ્ધાંત સારી ખંડણી ઉઘરાવી જાય છે એવું આજ સુધી જાણવામાં આવ્યું છે. ઓણસાલ “ શ્રી નિમાડ કડવા પાટીદાર સભા ” ની પહેલી બેઠક વેળા અહીંના માણસો ત્યાં ગયા હતા ને તેમણે માતાજીના નામે ચાલતી લુંટથી બહુ સાવધાન રહેવા તેમને સમજાવ્યું પણ હતું.

માતાજીના કુંડની બે બાજુઓ પડી ગયાની બીનાના આધારે એક અચ્છો ઉઠાવગીર બદમાસ પટેલ આ વખતે બહાર નિકળ્યો છે, જે વિશે અમે નવેંબર માસમાં જણાવી ગયા છીએ. તેણે ઉંઝા ગામનો પોતાને રહીશ અને અંબારામ બાજીદાસ નામ ધારણ કર્યું છે. નવેમ્બર માસમાં તે માણસ મોરબી પ્રદેશમાં ઉઘરાણું કરતો કરતો વાંકડા (તા. મોરબી) ગામે આવ્યો. ત્યાંના પટેલ નારણ રતનજીએ તેને પકડયો ને અમદાવાદ લાવવા માંડયો. રસ્તામાં વઢવાણ કાંપમાં તે પટેલની દૃષ્ટી ચુકાવી છટકી ગયો ને પટેલ મોં વિકાસી જોઈ રહ્યા. અલ્પ સમય બાદ તે બહાદુર બહારવટીઓ ઈડર પ્રગણાના હડીપુરા ગામે ઉઘરાણું કરવાની વાત અમને ગાબટ (પો. તળોદ) ના મુખી પટેલ ખુશાલદાસ વેલજીભાઇએ જણાવેલી. અમે પણ તેને અટકાવી રાખવા તેમને તુરતજ ખબર આપી હતી પણ ત્યાંથી એ નાસી ગયો હતો. અમે તે પછી એવું માન્યું હતુ કે “કડવાવિજય” દ્વારા લોકોને આપેલી ચેતવણીથી થોડું ઘણું ઉઘરાણું કરી તે પોતાના ગામ જતો રહેશે, પરંતુ આ વખતે તેણે સારી હિંમત ધારણ કરી છે. તેને જોનાર માણસ કહે છે કે તે પાટણવાડાનો કણબી છે ને જેમ દરેક વખતે આવા માણસો કોરા પાને ઉઘરાણું કરી પૈસા મેળવે છે તેમ આ વખતે ન કરતાં આ માણસે પદ્ધતિસર છાપેલી પોચ બુકમાંથી સહીઓ કરી પોતે પોચો ફાડી પૈસા ઉઘરાવે છે. ગામ દીઠ તે કાંઇ મોટી રકમની લાલચ રાખતો નથી પણ ૨૦–૨૫–૩૫–૪૦ થતાં તુરતજ બીજે ગામ જાય છે. મોરબી, જામનગર, અમરેલી ને જુનાગઢ વગેરે પ્રદેશમાં તેણે હિંમતથી નાંણાં ઉઘરાવ્યાં છે જે નીચેની બીના વાંચવાથી તમને સ્પષ્ટ સમજાશે.

માતાને નામે ઠગાઈ.

(લેખક—હીરાલાલ વસંતદાસ.)

ગયા ફેબ્રુઆરી મહીનામાં જુનાગઢમાં પાટીદાર પરિષદ્ ભરાઇ હતી. જુનાગઢ રાજ્યના અને કાઠીઆવાડના પાટીદારો ત્યાં મોટી સંખ્યામાં હાજર થયા હતા. લેઉવા અને કડવા બેઉ જાતના પાટીદારો હતા. જુનાગઢ તાબાના ગામોમાં કડવાની વસ્તિ ઘણી છે. જુનાગઢના તાબાનું આંબલીયાસ નામનું એક ગામ છે ત્યાંના પાટીદારોએ મને પુછ્યું કે ઉંઝામાં ઉમિયા માતાના દેવળનો એક ખુણો પડી ગયો છે એ ખરી વાત છે? એ પુછવાનું કારણ તેમણે બતાવ્યું કે થોડા દીન ઉપર ઉંઝા ગામનો મુખી પટેલ તેમને ત્યાં આવ્યો હતો તેણે એમ કહ્યું કે માતાના દેવળને દુરસ્ત કરાવવા સારૂં નાણાં જોઇયે છે તે માટે તે ઉઘરાણું કરવા નિકળ્યો છે. ગામના આગેવાનોએ એકઠા મળીને એક ટીપ કરી ૨૦ રૂપીઆ ઉઘરાવી આપ્યા હતા. તે લઇને બીજે ગામ ઉઘરાણું કરવા જઉ છું તથા ચાર

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n28/mode/1up

realpatidar.com

પાંચ દિવસમાં ફરી આવીશ ત્યારે વધારે ઉઘરાણું કરાવી આપશો. એવા વાયદાથી ગયેલો ફરી પાછો આવ્યો નહીં. આ બીનાને તેજ ગામના મુખી જે આયેર જાતના હતા તેણે પણ સત્ય જણાવી હતી.

માતાને નામે દુરના ગામોમાં આ પ્રમાણે ઘણા માણસો જઇ ઠગાઇ કરી રૂપીઆ લઇ આવે છે. ભોળા પાટીદારો માતાને નામે ઉઘરાણું કરી આપે છે તેનો કાંઇ બંદોબસ્ત થવાની જરૂર છે. લાગતા વળગતા તે ઉપર ધ્યાન આપશે એવી આશા છે.

× × × × × × × ×

આ ઉપરાંત કાઠીઆવાડમાં " નારણકુ " ગામથી ઉમિયામાતા સંસ્થાનના મેનેજર પર આવેલ એક પોષ્ટકાર્ડથી જણાયું છે કે તે બદમાસ લુટારો હજુ પણ પોતાનું કામ એજ કાઠીઆવાડ પ્રદેશમાં કરે જાય છે. નારણકા ગામથી જ્યારે તે ઉઘરાવીને ગયો ત્યારે આશરે તેણે આજસુધીમાં ચારેક હજાર રૂપિયા ઉઘરાવ્યાની વાત જણાવી છે. આપણા આવા અંધેર વાસ્તે બેશક અમને ઘણી દિલગીરી ને શરમ થાય છે, જેના વાસ્તે આપણી જ્ઞાતિમાંથી કોને જવાબદાર-ઠપકાપાત્ર ગણવા તે નક્કી કરવાનું અમે અમારા લાગણી-વાળા વાંચકોની મુનસફી ઉપર મુકીએ છીએ.

હવે ચોમાસાની રૂતુ નજીક આવે છે તેથી તે હિંમતવાન લુટારો હવે પોતાની મુ-સાફરી ખલાસ કરી એક સારી રકમની પેદાશ કરી પોતાને ઘેર પાછો ફરશે, તેને શોધી કાઢવાની ઘણી જરૂર છે. અમે આ મેળા વખતે ઉંઝા સંસ્થાનના મેનેજરને તે વિશે યોગ્ય સુચના કરી છે અને હજી પણ બીજી સુચનાઓ જોઇશે તે આપીશું. સાથે તેજ વખતે ઉંઝાના શામળદાસ બાજીદાસ વગેરે પટેલોને પણ તે બદમાસ તેમનું ને તેમના ગામનું નામ બદનામ કરતો ફરે છે તેથી તેને શોધી કાઢવા વિશેષ આગ્રહ કર્યો હતો પણ ત્યાંથી તો તેજ પળે ને તેજ સ્થળે નિરાશાજનક જવાબ રોકડો મળ્યો હતો. આજે આપણી કુલદેવીશ્રીના ભંડારમાં અમારી જાણ મુજબ ત્રણચાર હજાર રૂપિયાથી વધારે મુડી નથી. લશ્કરી કુટુંબની આ ત્રીજી પેઢી વહીવટ કરે છે ને તેને મદદ કરવાને એક કમીટી પણ છે છતાં આટલાં બધાં વર્ષોના અંતે આજે આપણી પાસે ભાગ્યેજ હશે તેટલી મોટી રકમ, આ એક કણબી લુટારો વિના મુસીબતે માત્ર પોતાની જીભનાજોરે કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિરૂપ મહાસાગરના એક ખુણાના ખાબોચીઆમાંથી એકઠી કરી શક્યો છે, તો આવા વગવાળા મે. પ્રમુખ સાહેબ અને તેમને મદદ કરનારી કમીટીના સભ્યો પોતાના ખાંનગી હીતમાંથી થોડું થોડું મન દે ને પુરૂષાર્થ કરે તો શું શું ન કરી શકે?

આવી જાહેર સંસ્થાના વહીવટદારો જો કહેતા હોય કે ભરોસાપાત્ર માણસો મળતાં નથી તો તે વાત ઘડીભર પણ ટકતી નથી. તેમને પોતાને ઘેર, પેઢીમાં, જીનમાં, ગામોના વહીવટમાં, મીલોમાં ક્યાંથી માણસોનું નાંનુ સરખુ સૈન્ય થાય તેટલા બધા મળે છે.

હવે જ્ઞાતિ ગરીબ છે તે ફંડ શી રીતે થાય એ વાતનો જવાબ તો આ આપણો ઉસ્તાદ ગુરૂ પટેલજ આપી ગયો છે. માત્ર ઘર બહાર નીકળી હાથપગ ને જીભ હલાવવાની જરૂર છે. એટલું હલાવ્યા વિના તો ભાણામાં પીરસેલું પણ પેટમાં નહિ આવે.

સંસ્થાના સભાસદોને જોખમદાર માણસોની સુસ્તી ઉડાવવા આટલું બસ થશે એમ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n29/mode/1up

realpatidar.com

અમે માની આ લેખ સમાપ્ત કરતાં આશા રાખીએ છીએ કે અમો અમારા હવે પછીના બીજા અંકમાં આ માટે પદ્ધતિસર હિલચાલ શરૂ થયાની વધામણી અમારા ગ્રાહકોને આપી શકીશું.

કન્યા કેલવણી સાથે સંસાર સુખ.

(પા. નાથાલાલ છગનલાલ સેરથા.)

બંધુઓ ! કેલવણી એ એક આ સંસારને સુખી કરવાની દોરી છે. કેલવણી એ એક મગજને ખીલવનારી ગંભીર પૌષ્ટિક ચીજ છે. કેલવણી એ ચાલાકીને વધારનાર; હોંશીઆરીને પ્રગટાવનાર અને મુઢતાને હઠાવનાર એક સત્વ છે. કેલવણી વિનાનો માણસ શું કરી શકે છે ? કેલવણી એ એક વ્યવહારિક તેમજ ધર્મની રીતે સારી સડકે ચઢાવનાર એક સાચી સંગતી છે. કેલવણી એ એક સારા નરસાને ઓળખાવનાર મંત્રીરૂપી આરશી છે. કેલવણી એ એક સંસારમાં સુખી થવાને સુગમ વાટ છે. જેણે કોઈપણ તરેહની કેલવણી મેળવી નથી તે આ સંસારમાં શું કરી શકશે એ પ્રશ્નનો ઉત્તરજ આપ વાંચકવૃંદ કરી લેશો.

બંધુઓ, કેલવણી એ એક સ્વર્ગની સીડી છે. કેલવણી થકીજ આપણે સુખી થવાના છીએ. કેલવણી એજ આપણો અને ભારતનો ઉદ્ધાર કરનાર વસ્તુ છે. આપણી તથા આપણા દેશની પડતીનો મૂળ પાયો અજ્ઞાનતા કહેવામાં કાંઈ હરકત નથીજ. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો નાશ થયા વિના જ્ઞાનરૂપી અજવાળાની જ્યોતિ પ્રગટ થઇ ચઢતી થતી નથી. આપ શું નથી જાણતા કે આપણી તેમજ આપણા દેશની અને આપણા ધર્મની પડતી કરનાર અજ્ઞાનતાજ છે.

(ગઝલ કવ્વાલી.)

નથી જ્યાં જ્ઞાન તો જરીએ, હશે ત્યાં ગાઢ અંધારૂ;
ખરેખર મુઢ મમતામાં, બને છે મુખડું કાળું. (૧)
જરૂરી જ્ઞાનની જાણો, વિચારો લેશ અંતરમાં;
તમારો કાળ તો જાએ, ધરો મન લેશ સમજણમાં. (૨)
તમારા દેશની ચઢતી, ચહો તમ ધર્મની ચઢતી;
ભણો વિદ્યા કરો ચઢતી, વિના વિદ્યા થઈ પડતી. (૩)

બંધુઓ, ત્યારે કેલવણીમાં કેટલી શક્તિ રહેલી છે ? તેનો આપ હૃદયમાં લેશ તો વિચાર કરી જુઓ ! કેલવણી વિના આપણો ઉદય કોટી ઉપાયે પણ થવાનો નથી એ નિશ્ચય માનજો; માટે હે વ્હાલા બંધુઓ, કેલવણીને તન, ધન અને મનથી ઉત્તેજન આપો. અને તેમાં પણ આ સંસારમાં સ્વર્ગ સમાન સુખો ભોગવવામાં સ્ત્રી કેલવણી મુખ્ય છે. એ હૃદયમાં વિચારતાં સ્પષ્ટ જણાશે.

વાંચો વાંચો નેપોલિયન શું કહે છે:—

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n30/mode/1up

realpatidar.com

કહે નેપોલિયન દેશને, કરવા આબાદાન;
સરસ રીત તો એહ છે, દ્યો માતાને જ્ઞાન.

ગૃહણીઓ વિદ્યા ભણેલી હશે તોજ આ સંસારમાં કાંઈ પણ દુઃખની આશા રાખવામાં આવશે નહિ. ગૃહણીઓ દુઃખને વખતે આશ્વાસન આપનારી, મન વાંચ્છા પુરણ કરનારી અને પોતાની ફરજ બજાવનારી કેલવણી વિના કદી થવાની નથી. નિશ્ચય જાણજો કે સ્ત્રી સંસાર સુખનું બીજ છે અને સ્ત્રી વર્ગને કેલવણી આપવાની મુખ્ય જરૂર છે. અણસમજુ અને અજ્ઞાની લોકો કહે છે કે—બાળાને ભણાવી ક્યાં વિદ્વાન કરવી છે? કઇ પેઢીએ વ્યાપાર કરવા મોકલવી છે? એવા એવા ખોટા તર્કો કરી બાળાઓનો ભવ બગાડે છે. વળી કેટલાક લખતાં વાંચતાં શીખવીને ઉઠાડી લે છે અને કહે છે કે વધારે શીખતી બાળા આગળ વંઠી જાય છે. બંધુઓ, એ તમારૂ કહેવું ભુલ ભરેલું છે. નીતિ સુત્રમાં (લોક વોકયમાં) કહેવત છે કુ "અધુરો ઘડો છલકાય, પૂર્ણ ભરેલો કદી છલકાતો નથીજ." તેમજ અલ્પ ભણેલા શું કરી શકે? વળી ભર્તુહરીએ નીતિ શતકમાં કહ્યું છે કે "મૂર્ખ લોકો પોતાને ડાહ્યા માને છે પણ જ્યારે ડાહ્યાપણું પોતામાં સમાય છે ત્યારે મારા જેવો કોઈ મૂર્ખજ નથી એમ સમજાય છે" એમાં કાંઇ શક નથી.

બંધુઓ, છલકાવા પણું અધુરા અભ્યાસનુંજ છે. ક્ષમા આવેથી જેમ ક્રોધ જાય અને સંતોષ થએથી જેમ લોભ જાય, તેમજ કેલવણીથી પંડિતાઇનો ગર્વ પોતાની મેળેજ નાશ પામે છે. બંધુઓ, વળી સાક્ષર ડાહ્યાભાઇ ધોળશાજી પોતાના રચેલા વીણાવેલી નામના ખેલમાં વીણાના મુખથી શું બોલે છે તે શ્રવણ કરો.

ધન્યવાદ લખનારને, ખરે ખરો કુંભાર;
જે ઘર નાર સુલક્ષણી, તેજ સુખે સુનાર.

બંધુઓ, જેના ઘરમાં કેળવાએલી સુલક્ષણી નાર છે, તેનાજ સુખમાં દહાડા જાય છે. કેળવણીથીજ સર્વ ગુણોનો સંગ્રહ થાય છે એ નિશ્ચય માનજો. કેલવણીહીણ ગૃહણીઓ પોતાના પતીનું મન રંજન કેવી રીતે કરી શકશે? કેલવણીહીણ ગૃહણીઓ પોતાની ફરજ કેવી રીતે બજાવી શકશે? કેલવણીહીણ ગૃહણીઓ ઘર વ્યાપાર કેવી રીતે ચલાવી શકશે? કેળવણીહીણ ગૃહણીઓ પોતાના પતિનાં અગત્યનાં કામો કેવી રીતે કરી શકશે? બંધુઓ, વિચારો, કેલવણીની ગરજ તો ડગલે ને પગલે પડવાની છે.

પશુઓમાં અને કેલવણી વિનાના માણસોમાં તફાવત શોછે? કેલવણીવિના આત્મસિદ્ધિ ક્યાંથી થઈ શકશે? કેલવણીવિના તત્વોની જાણ ક્યાંથી મળી શકશે? કેલવણીવિના સારા નરસાનું ભાન ક્યાંથી થઇ શકશે? કેલવણી વિનાનું સર્વ શુન્ય છે. કેલવણીવિનાના માણસને પશુની ઉપમા આપ્યામાં શી અડચણ છે?

કેળવણી એ આપણો, આપણી જ્ઞાતિનો, આપણા ધર્મનો અને આપણા દેશનો ઉદ્ધાર કરનાર તરણી (નૌકા) છે. બાળાઓ વિદ્યાને ધારણ કરતાં પોતાનું કર્તવ્ય બરોબર જાણી શકશે. વિદુષી જનેતાઓ પોતાનાં બાળકને સ્તનપાનમાં વિદ્યાનો ચારો આપી શકશે. જેમકે અભિમન્યુએ પોતાની માતાના ગર્ભમાંજ પોતે વિદ્યા સંપાદન કરેલી હતી. વિદુષી

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n31/mode/1up

realpatidar.com

પ્રેમદાઓ પોતાના પતિનું સુખ ઇચ્છી શકશે. કેલવણી લીધેલી બાળાઓ ધર્મની તેમજ સંસારી ફરજ જાણી શકશે. બંધુઓ જ્યાંસુધી આપણી જ્ઞાતિમાં સ્ત્રી કેલવણીની ખોટ છે ત્યાંસુધી આપણી ધારણાઓ બર આવવાની નથીજ. "સંગત તેવી અસર" એ કહેવત વિચારતાં પ્રિય બંધુઓ, તમારી નિદ્રાથી ઘેરાતી આંખને ખોલો કે અભણ સ્ત્રીઓ પોતાના બાળકને શું શીખવી શકશે? પોતાનાં બાળકપર કેવી તરેહની છાપ પાડી શકશે. સારા બહાદુર ક્ષત્રિય વીરો, તમારા પૂર્વજો, ને રાજ્યકરતા કહેવાતા ચંદ્રવંશી અને સૂર્યવંશીમાં, બાળાઓ કેવી કેળવાયેલી હતી, તેનો થોડોક ખ્યાલ તમારા બહેર મારી ગએલા મગજમાં લાવોતો ખરા કે તે વખતે સ્ત્રીઓ તરફથી બાળકોને કેવું જ્ઞાન સંપાદન થતુ હતુ. કહેવત છે કે–" કુમળુ ઝાડ જેમ વાળીએ તેમ વળે છે " તેવીજ રીતે બાળકને નહાનપણમાં જેવા સંસ્કાર પાડવામાં આવે છે તેવાજ પડે છે તે ક્રોડ ઉપાએ પણ ખસતા નથી. તેવીજ રીતે બાળકોને સારા સંસ્કાર તેમની જનેતાઓજ પાડે છે. કારણ કે જ્યાં સુધી બાળક અજ્ઞાન હોય છે ત્યાં સુધી તે બાળક તેની માતા પાસેજ રહે છે, જેથી પ્રથમ પાયો સ્ત્રી કેલવણીનોજ છે. વળી પતિને દુઃખની વેળા આશ્વાસન આપનાર વિદ્વાન ગૃહણીની મુખ્ય જરૂર છે. પતિ પ્રતિની ફરજો, સાસુ સ્વસુર, જેઠ જેઠાણી, દીયર દેરાણી, અને નણંદ પ્રતિની ફરજો અજ્ઞાન બાળાને કયાંથી હોય? તેઓનું માન કેવી રીતે જાળવવું, એ અજ્ઞાન બાળાને ભાન કયાંથી હોય? ઘર વ્યવહાર કેવી રીતે ચલાવવો, કર કસર કેમ કરવી, એમાં પણ બુદ્ધિની જરૂર રહેલી છે. યાદ રાખજો કે કેલવણીવિનાની બાળા પોતાનું હિત તેમજ પરનું હીત કદી પણ કરી શકવાની નથી. જ્યાંસુધી બાળાઓમાં કેલવણીની ખામી છે, ત્યાં સુધી આપણી પડતીજ જાણવી. સંસારનું સર્વે પ્રકારનું સુખ બાળાની કેલવણીમાંજ સમાએલું છે. તમે જાણોછો કે જે દેશોની આપણે હાલ જાહોજલાલી જોઇએ છીએ તે દેશની બાળાઓ મુઢ નથીજ. કેળવાએલી જનેતા વિના વિદ્વાન સંતાન પેદા કરવું એ મુસ્કેલ છેજ. વિદ્યાની ખામી ધરાવતી કોમ સુખી થવાનીજ નથી. વિદ્યા વિના ઉદ્યમ આદરવો કઠીન છે અને ઉદ્યમવિના સુખ ભોગવવું એ આકાશના ફુલ અને વંધ્યાને પુત્ર મળવાના સ્વપ્ના જેવુંજ છે. બંધુઓ, આપણે સુધારાની હિલચાલ કરીએ છીએ તેમાં આપણે પ્રથમ બાળાઓ તથા બાળકોને કેળવવા તરફ પુરતુ લક્ષ આપવું જોઇએ એવી મારી હાલના મુખ્ય સુધારકોને પ્રથમ અરજ છે.

ચોમાસાનો વરતારો.

સારા વરસાદની આગાહી.

(દુલેરાય સી. અંજારીયા,)

સંવત ૧૯૭૩ ની સાલમાં કારતક માસમાં માગસર પોષ, મહા, ફાગણથી જેઠ મહીના સુધીમાં વરસાદ વરસવાને માટે રૂપીએ બાર આની સારા અને ચાર આની ખરાબ ચિન્હો વાતાવરણમાં અમારા જોવામાં આવેલ છે તે ઉપરથી અમારૂં અનુમાન વરસાદ વરસવા માટે નીચે પ્રમાણે થાય છે કેઃ–

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n32/mode/1up

realpatidar.com

૧ ચાલુ વરસમાં યુરોપ અમેરિકા આદિ દેશોમાં તોફાની વરસાદ થયાનું જાણવામાં નથી તેથી જોઈએ એવો પુષ્કળ કે થોડો વરસાદ વરસવાનો મિથ્યા જોગ થવા સંભવ છે.

૨. વાતાવરણમાં વરાળનું વાદળાં રૂપે જમાવ થવાનું ઘણું થયું છે, ટાઢ પણ શરૂમાં વધારે, વચમાં સાધારણ અને છેવટમાં સખત પછી ફાગણ મહિનો ઉતરતાં સુધી લંબાણી છે. ઝાકળ બહુ પડી નથી. નૈર્ઋત્ય કે ગીરનારી વા શિયાળામાં થોડાક દિવસ વાયો છે. અગ્નિ દીશાનો વા અને મહા સુદમાં અમુક અમુક દીવસે વાયો હતો તેથી તે મહિનાઓમાં માવઠાનો વરસાદ થયો હતો વળી ચૈત્ર માસમાં સુદ ૧૫ સુધી વાદળાં વિગેરે આડંબર રાખી ગાજવીજ સાથે ગુજરાત, કાઠીઆવાડનાં કેટલાંક ગાંમોમાં કરા પડયા હતા તેમજ વરસાદ પણ પડયો હતો.

૩. ઉનાળાનો તથા અખાત્રીજનો વાયુ અનુકુળતાવાળો ચૈત્ર મહિનામાં વાયો. છેવટના દીવસો જોઇએ તેવા સુધર્યાં નથી. ઉપર પ્રમાણે ચાલુ સાલના વાતાવરણમાં જે જે ફેરફારો થયા છે તે જોતાં રોહીણી નક્ષત્રમાં વરસાદ વરસશે અને પછી અમુક દિવસોનો ગાળો નાંખી પુનર્વસુ નક્ષત્રમાં એકાદ જુલાઇની શરૂઆતમાં વરસાદ ખુબ થશે અને વાવણી આવશે ત્યાર બાદ ઓગસ્ટ આખામાં અને સપ્ટેંબરમાં છેવટનો વરસાદ ઘણો વરસવા સંભવ છે.

૪. કવિ નાગજીના કુંડલીઆમાં તપાસતાં જણાય છે કે ચાલુ વરસમાં અમુક જગોએ ઘણો અને અમુક જગોએ થોડો વરસાદ થશે પણ ગુજરાત, કાઠીયાવાડ માટે વરસાદ માટે બીક રાખવા જેવું નથી. ભડલી જોશીના વચનો દરેક મહીનામાં જાણી તપાસતાં એવાં જણાય છે કે વરસાદ વરસવામાં કચાસ રાખશે નહી પણ વરસાદનું પરિણામ બહુ સારૂ ના આવશે તથા રોગચાળો વધારે ફેલાશે.

૫. જ્યોતિષના નિયમ મુજબ વરસનો રાજા શનિ, રસકસનો સ્વામી મંગળ, પાછલા ધાન્યનો સ્વામી શશિ, ફલફુલનો સ્વામી રવી, ઘાસચારાનો સ્વામી મંગલ, વ્યાપારનો સ્વામી મંગલ અને ધનનો સ્વામી મંગળ છે. આ ક્રુર સ્વભાવવાળા વરસમાં અમલ કરનારા સ્વામીઓ ભેગા થયા છે તેથી વરસાદ વરસાવશે ખરા પરંતુ તેનું પરિણામ બાર આના આવશે. આ વરસમાં પ્રધાન શુક્ર, આગલા ધાન્યના સ્વામી, ચંદ્ર કોટ કિલ્લાનો સ્વામી રવી છે તેથી વરસાદ વરસવામાં તેઓ શુભ દૃષ્ટિવાળા વરસના સ્વામી હોવાથી મદદ રૂપ થશે.

આ ચાલુ વરસમાં આદ્રા નક્ષત્ર અશાડ શુદ ૨ ને ગુરૂવારે બેસે છે અને પુનરવસુ નક્ષત્ર દીવસનું છે. મેઘનો વાસો વાણીઆને ઘેર છે તેથી પણ વરસાદનું વરસવું સમધારણ થશે.

ઉપર પ્રમાણે ચાલુ વરસમાં વરસાદ વરસવા માટે જોગાન જોગ થયા છે તે ઉપરથી એમ કહી શકાય છે કે વરસાદ ચોમાસાની શરૂઆતમાં રોહીણી નક્ષત્રમાં રેલમછેલ કરી દેશે અને પછી મહીના પછી અશાડ વદમાં ખુબ વરસશે અને પછી બેઉ ભાદરવામાં પાછળનો વરસાદ ઘણો વરસવા સંભવ છે કારણ માવઠાનો વરસાદ ચૈત્ર માસમાં થયો છે વળી ગરમી થોડી શરૂ થઇ છે અને ટાઢ પણ લંબાઈ છે તેથી ચોમાસાના આગલા ભાગમાં તથા પાછલા ભાગમાં વરસાદ વધારે વરસવા જોગ થયો છે. વરસાદનું પરિણામ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n33/mode/1up

1917-03 & 04 -Kadva Vijay (1494)

realpatidar.com

સારૂ છે. જાર, બાજરી, કઠોળ તથા પાછેતર કપાસ, તમાકુ, ડાંગર, ઘઉં, ચણા, કસુંબી વગેરે થશે અનાજ ઘાસની મોંઘવારી રહેશે. સર્વ ખેડુત ભાઇઓએ હિંમત હાર્યા વીના જમીન ખેડી, ખાતર નાંખી તૈયાર કરવી. વાવવાનાં બીયાં પણ તંદુરસ્ત તૈયાર રાખવાં અને વરસાદ થાય કે તુરત વાવણી કરવાની તક જવા દેવી નહીં

ભોંયસિંગના તેલનો બહોળો ઉપયોગ.

ભોયસિંગ જેને મગફળી પણ કહેવામાં આવે છે તેમાંથી તેલ બહુ સારા પ્રમાણમાં નીકળે છે. એ તેલ કાઢી લીધા પછી જે ખોળ રહે છે તે પણ બહુ ઉપયોગી છે. યુરોપમાં એ ખોળ ઢોરોને ખવરાવવામાં આવે છે. હિંદુસ્તાનમાં સારા પાકો માટે આ ખોળનો ઉપયોગ ખાતર તરીકે કરવામાં આવે છે. દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં ચાહના બગીચાવાળાઓ આ ખોળનો ઉપયોગ મોટા પ્રમાણમાં કરે છે. ભોંયસિંગ ખાવાના ઉપયોગમાં આવે છે, એ જાણીતું છે. ભોંયસિંગ જમિનની નીચે ઉપજે છે. પશ્ચિમ આફ્રિકામાં દર એકર દીઠ ૧૨૦૦ રતલનો ભોંયસિંગનો પાક થાય છે. હિંદુસ્તાનમાં સામાન્ય રીતે ૧૦૦૦ રતલનો થાય છે; મદ્રાસ ઇલાકામાં નહેરોનો લાભ હોવાથી દર એકર દીઠ ૩૬૦૦ રતલનો પાક ઉતરે છે. ભોંયસિંગનો છોડ હવામાંથી "નાઇટ્રોજન" ખેંચી લેવાનો ગુણ ધરાવે છે. આથી જ્યાં એક વર્ષે ભોંયસિંગનો પાક કરવામાં આવ્યો હોય ત્યાં બીજે વર્ષે બીજી કોઇ વસ્તુની વાવણી થતાં તેનો પાક પણ સારો ઉતરે છે. ભોંયસિંગની ઉત્પત્તિ મૂળ હિંદુસ્તાનમાં નથી થઇ. સૌથી પહેલાં ૧૮૫૦ ની સાલમાં મદ્રાસ ઇલાકામાં ૪૦૦૦ એકરમાં આ પાકની વાવણી થઈ હતી. એ વાવણી ધીમે ધીમે વધીને ૧૮૯૧ માં ૨,૭૯૦૦૦ એકરના વિસ્તારમાં કરવામાં આવી હતી અને ૧૯૧૬–૧૭ ના સરકારી અડસટ્ટા મુજબ મજકુર ઇલાકામાં ૧૬,૬૨,૦૦૦ એકરના વિસ્તારમાં તેની ખેતી થઈ છે. મદ્રાસ કરતાં ઓછો વિસ્તાર બર્માનો છે. ત્યાં ૨,૪૫,૦૦૦ એકરમાં અને મુંબઇ ઇલાકામાં ૨,૦૧,૦૦૦ એકરમાં ભોંયસિંગની ખેતી કરવામાં આવી છે. ભોંયસિંગનું તેલ જ્યારે આ દેશમાં શરૂઆતમાં કાઢવામાં આવતું હતું ત્યારે તેને શુદ્ધ કરવાની કોઈ સારી રીતી હતી નહિ; આથી તે પહેલાં તો સાબુ બનાવવાના કામમાં લેવાતું હતું પરંતુ ધીમે ધીમે તેને શુદ્ધ કરવાની રીતિની માહિતી મળવાથી હાલમાં ભોંયસિંગનું શુદ્ધ કરેલું તેલ ખાવાના ઉપયોગમાં લઇ શકાય છે અને તેનો સારો ભાવ ઉપજે છે. યુરોપમાં "માર્ગરીન" નામે જે બનાવટી માખણ બનાવવામાં આવે છે તેમાં આ તેલ કામ લાગે છે. બર્મામાંથી ૧૯૧૫–૧૬ માં ભોંયસિંગના તેલનાં ૧,૮૦૦ પીપની નિકાસ થઇ હતી અને મદ્રાસથી બર્મા ખાતે ૧૦,૦૦૦ પીપ તેલ નિકાસ થયું હતું. બર્મા શિવાય હિંદમાં ક્યાંયે ભોંયસિંગનું શુદ્ધ તેલ મળી શકતું નથી. બર્મામાં સૌથી છેલ્લામાં છેલ્લી પદ્ધતિ મુજબ સંચાકામથી તેલ કાઢવામાં આવે છે; અને ઘણા ચીનાઓ તથા હિંદીઓ તે કામમાં પ્રવીણ બની ગયા છે. હિંદમાં હજી પુરાણી રીતિથી ભોંયસિંગમાંથી તેલ કાઢવામાં આવતું હોવાથી તેનું છેલ્લામાં છેલ્લી ઢબ મુજબ શુદ્ધ તેલ કાઢવાના ઉદ્યોગ માટે વિશાળ ક્ષેત્ર પડેલું છે. આ ઉદ્યોગને વિશેષ ઉત્તેજનની જરૂર છે તેમજ ભોંયસિંગની ખેતી પણ વધુ વિસ્તારમાં થવી જોઇએ છીએ.

---

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n34/mode/1up

realpatidar.com

કરાંચીમાં કડવા પાટીદારમાં છૂટું લગ્ન.

ગઇ તા. ૧૯મી મે ને શનિવારે કરાંચીમાં કસ્ટમ્સ ઑફિસના એસ્ટંટ કેશિયર વડનગરવાળા કડવા પાટીદાર ગૃહસ્થ રા. રા. નારણદાસ પુરૂષોત્તમદાસ દામોદરદાસ ગામી (ઉમ્મર આશરે વર્ષ ૨૨) નું લગ્ન રાંદેરવાળા હાલ કરાંચીમાં દાંત તથા આંખના દાકતરનો ફતેહમંદી સાથે ધંધો કરનાર જાણીતા સદ્‌ગૃહસ્થ રા. રા. કે. બી. પટેલનાં ૧૪ વર્ષના સારી કેળવણી પામેલાં ભાણેજ દેવી કુંવરબાઈ સાથે શુભ લગ્ન થયું છે. છુટું લગ્ન કરવા માટે તેમજ એકજ કોમના સ્થળ સ્થળના નહિ વિચારવા જેવા ભેદ દૂર રાખી આ લગ્ન કરવાની હિમ્ત બતાવવા માટે બન્ને પક્ષને રા. રા. નારાયણદાસના કાકા રા. રા. રૂગનાથદાસ દામોદરદાસને અને ખાસ કરીને રા. રા. કે. બી. પટેલને ખાસ અભિનંદન ઘટે છે. પંડિત મયાશંકરને હસ્તે વૈદિક વિધિથી આ લગ્ન કરવામાં આવ્યું હતું અને વરવધુએ જાતે લગ્નની પ્રતિજ્ઞાઓ લીધી હતી. પંડિતજી દરેક વિધિ ગુજરાતીમાં સમજાવવા જતા હતા. પોતે વડનગર નહિ જોએલું છતાં ત્યાંની રહેણીકરણીથી બિનમાહિતગાર હોવા છતાં પોતાને યોગ્ય લાગેલું આ લગ્ન કરવા માટે ડૉ. પટેલને તેમ આ કામમાં શેઠ પ્રાગજી કાળાભાઇએ મદદ કરી હતી તે માટે તેઓને ખરેખર અભિનંદન ઘટે છે.

ડૉ. કે. બી. પટેલના બહોળા વિચાર અને હિંમત તેમજ રા. રા. રૂગનાથદાસ અને રા. નારાયણદાસના તેવાજ વિચાર અને હિંમત અનુકરણને યોગ્ય છે. ડૉ. પટેલે બીજે દિવસે વેવાઈ પક્ષના માણસો તથા સ્નેહીઓને જમણવાર આપ્યું હતું.

જાણવાજોગ.

વડોદરાની દશાલાડ વણીકજ્ઞાતિએ નીચે પ્રમાણે સુધારા કર્યા છે.

૧ વિવાહ પ્રસંગે નાળીએર નહિં વહેંચવા, ખાંડનું લ્હાણું નહિ કરવા, રાત્રે વરઘોડા નહિ કાઢવા, અને કન્યા કરતાં વરની ઉમ્મર ઓછામાં ઓછાં ચાર વર્ષે મોટી હોય તોજ વિવાહ કરવા.

૨ મરણ ક્રીયામાં દશમામાં, અગીઆરમામાં, અને બારમાને દિવસે ન્યાતો નહિ જમાડવી. વગેરે વગેરે.

સુચના—આ સાથે કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ બન્ધુઓને વિનતી કરવામાં આવે છે કે હિંદુસ્તાનની સર્વ જ્ઞાતિઓ મરણ પાછળનાં જમણો અને વિવાહ વગેરેનાં વધુ પડતાં ખરચો અને બાળલગ્નનાં ભયંકર પરિણામોથી ચેતીને પગલાં ભરી પોતપોતાની જ્ઞાતિઓમાં બંદોબસ્ત કરે છે તો હવે મમત્વ અને મિથ્યાભિમાનનો આપણે કયાંસુધી આગવો ઈજારો રાખી પાયમાલ થવું ને કરવું તેનો કાંઈક પ્રભુના વાસ્તે વિચાર કરશો.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n35/mode/1up

આતંકનિગ્રહ ઔષધાલયનાં

અમૃતતુલ્ય ઔષધો.

પ્રખ્યાત **આતંકનિગ્રહ ઔષધાલય**નાં અમૃતતુલ્ય ઔષધોએ પોતાના ચમત્કારિકપણાથી આખી દુનિયામાં મોહોટી ફત્તેહ તેમજ નામના મેળવી છે એમ જાહેર કરતાં અમોને જરા પણ સંકોચ થતો નથી. કારણકે આજસુધીમાં તેને માટે લાખો સર્ટિફીકેટો મળ્યાં છે અને મળતાંજ રહ્યાં છે.

ઔષધ.	ગુણ.		કિંમત.
૧ સહસ્રપુટી અભ્રક ભસ્મ.	ક્ષય મટાડે–કૌવત આપે.	તો. ૧ના	રૂ.૫૦–૦–૦
૨ શુદ્ધ મોતીનો ઉંચો સુરમો.	આંખનાં બધાં દર્દો મટાડે.	,, ,,	૨૪–૦–૦
૩ ઉત્તમ લોહ ભસ્મ.	લોહી સુધારે.	,, ,,	૫–૦–૦
૪ અમૃતાર્ણવ પાક.	પુષ્ટિ અને તેજ આપે.	ડબા ૧ના	૨–૦–૦
૫ **આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ.**	ધાતુને સુધારે વધારે.	ડબી ૧નો	૧–૦–૦
૬ શુદ્ધ મોતીનો કાળો સુરમો.	આંખની ઝાંખ મટાડે.	તો. ૧ના.	૧–૮–૦
૭ શુદ્ધ મોતીનો ધોળો સુરમો.	,,	,, ,,	૨–૦–૦
૮ નેત્રાનંદ મંદાર.	ફુલું પડળ મટાડે.	,, ০ા નો	૧——૦
૯ કાસાંતક.	ઉધરસ મટાડે.	ડબી ૧ નો	૧–૦–૦
૧૦ જ્વરાંતક.	તાવને મટાડે.	,, ,,	૧–૦–૦
૧૧ બાળમિત્ર.	બાળકોને હૃષ્ટપુષ્ટ કરેછે.	,, ,,	૧–૦–૦

આ દવાઓની વધારે વિગત તથા આવીજ ચમત્કારિક બીજી ઘણી દવાઓની વિગત જાણવાને માટે અમારૂં પ્રાઇસલિસ્ટ મંગાવીને વાંચો.

વીરમગામ એજંટ,
મેસર્સ ગીરજાશંકર પુરૂષોત્તમ શર્મા
ઍન્ડ કો.—બોરડી બજાર.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.
માલેક—આતંકનિગ્રહ ઔષધાલય,
જામનગર—કાઠિયાવાડ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n36/mode/1up

realpatidar.com

નમુનાદાર છુટાં લગ્ન.

આ અંકમાં અગાઉ અમે કરાંચીમાં થયેલાં છુટાં લગ્ન વિશે ખબર આપી ગયા છીએ, ઉપરાંત એક બીજા પણ નમુનેદાર છુટા લગ્નની વધામણી અમારા વાચકોને આપતાં અમને હર્ષ થાય છે.

જ્ઞાતિમાં ચાલતા કેટલાક નઠારા રિવાજો માટે આપણે આઠીઆ (કુલીન) વર્ગને આજ સુધી ઘણીવાર ઠપકો આપી તેમનો દોષ કાઢી ચુકયા છીએ; આઠીઆ વર્ગ અસલ અમદાવાદમાંજ વસતો હતો ને પોતાની ઉત્તમ રહેણીથી જ્ઞાતિમાં પ્રસંશા પામી, જ્ઞાતિશીરોમણી ને. ના. દરબારશ્રી અને તેમના કુટુંબની કન્યાઓ મેળવવા પણ ભાગ્યશાળી બન્યો. પાછળથી કાળના વહન સામે તેમના પરિવારથી પૂર્વજોની પ્રસંશનીય રીતભાત ન સચવાઇ ને કુચાલ પેઠા, એથી સુધારાના કામની વિરૂદ્ધમાં તેઓ આવ્યા ને આવે છે, છતાં અમને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે તેમનો મોટો ભાગ જે અમદાવાદમાં રહે છે, તે સુધારાના કાર્ય પ્રતિ સંમતિ અને શાંતિ બતાવી રહ્યો છે ને તે માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે.

આઠીઆમાં એક **કસ્ટીઆ** સંજ્ઞાધારક કુટુંબ છે, જે અમદાવાદ, વિરમગામ અને પાટડીમાં વસે છે. તે કુટુંબના અમદાવાદ, દરીઆપુર વાડીગામમાં રહેતા રા. મગનલાલ ગોવીંદલાલ કસ્ટીઆના નાના ભાઈ મી. માણેકલાલ (ઉમર વર્ષ ૨૦ હાલ ઇન્ટર પાસ થઈ બી. એ. માં આવ્યા છે) નાં વિરમગામના પ્રસિદ્ધ દેશાઈ કુટુંબના એક રા. ચંદુલાલ મણીલાલ દેશાઇનાં પુત્રી સાકરગૌરી સાથે જેઠ વ. ૧ બુધવારના દિવસે જ્ઞાતિના આ વિભાગમાં વસ્તા કુલીનોના મોટા વગવાળા મેળાવડા સમક્ષ વિરમગામમાં લગ્ન થનાર છે. અમદાવાદ, વિરમગામ ને પાટડીમાં છુટાં લગ્નની વિરૂદ્ધનો મોટો ભાગ છે જેમાં આ વગવસીલાવાળા આ બંને કુટુંબમાં થનાર આ લગ્ન અવશ્ય એક ગુંચવાડા ભરેલા તકરારી સવાલનો નિર્ણય કરવામાં કારણભુત થશે અને તેથી તે બંને પક્ષને અમે ધન્યવાદ આપીએ છીએ. આ લગ્નમાં જુના વિચારનાં ઘણાં વગવાળાં કુટુંબો નિર્વિવાદ ભાગ લેશે જે વિશે સવિસ્તર સ્વતંત્ર લેખ અમે આવતા અંકમાં લઇશું.

કૃપાળુ પરમાત્મા, આ ઉત્તમ કાર્યમાં અમને સહાય થશે તેવી અમોને દ્રઢ શ્રદ્ધા છે.

તંત્રી.

ખેતી માટે.

પટેલના નોળીયા પંપો કુવામાંથી તથા નદીમાંથી ગમે તેટલી ઉંડાઇએથી પાણી ખેંચવામાં દરેક જાતના પંપો કરતાં સાદા, મજબુત, દુરસ્ત કરવાની કડાકુટ વગરના ઉપયોગી ફાયદાકારક અને દરરોજના ખર્ચમાં કરકસરીયા છે.

અને તે બળદથી–પાડાથી–ઉંટથી તેમજ સ્ટીમ એન્જીનથી તથા ઓઈલ એન્જીનથી પણ ચલાવી શકાય છે બળદથી ચલાવો ત્યારે થોડા જોરે ઘણું પાણી આપે છે, અને એન્જીનથી ચલાવો ત્યારે બીજા પંપો કરતાં અડધો અડધ ઓછા હોર્સ પાવરથી ચાલે છે. કી. રૂા. ૨૫૦ થી ૫૦૦ તે ઉપરાંત દરેક જાતના જુના તેમજ નવા ઓઈલ એનજીનો કંટ્રાકટથી ખરીદી આપવામાં–ફીટ કરી આપવામાં તથા રીપેર કરી આપવામાં આવે છે. વધુ ખુલાસા માટે ટપાલખર્ચ સારૂ અડધા આનાની ટીકીટ બીડી સુચીપત્ર (પ્રાઇસલીસ્ટ) મફત મંગાવી વાંચો અથવા રૂબરૂ મળો.

તા૦ ક૦ અમારે ત્યાં નવા ઉંચી કવોલેટીના ચામડાના પટા (બેલ્ટીંગ) કીફાયતે વેચાય છે. ભાવતાલ માટે પુછો.

અંબાલાલ એમ. પટેલની એન્જીનીયરીંગ કંપની.

ઠે. દરીયાપુર નાની સાલેપરી—અમદાવાદ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1494/page/n37/mode/1up

શીવલાલ દયારામ

પંચાલ.

ચોખા ચાંદી સોનાના દાગીના

વેચનાર

ઠે. રતનપોળ દુકાન નં. ૫૨૯૪

અમદાવાદ.